

4 ЧАМУ ВЫМЕРЛІ ДЫНАЗАЎРЫ?

Узровень адэкватнасці «дзяржавы для народа» заўсёды спараджаў мноства пытанняў

6-7 ПРЫГОЖЫ БІЗНЭС

Як адбіўся эканамічны крызіс на сферы прыгажосці? Ці ахвотна цяпер кліенты нясуць свае грошы на стрыжкі ды манікюры? Якія маркетынговыя фішкі дапамагаюць?

10 ПАРТЫЗАН І АРГАНІЗАТАР «ВЯЛІКАГА ТЭРОРУ»

Супрацоўнікі НКУС спрычыніліся да масавых сталінскіх рэпрэсій у Беларусі. Адначасна — тое ж ведамства арганізоувала антынямецкі супраціў у «тыле ворага» падчас Другой сусветнай вайны

11 «РАБУЮЦЬ І ЦЯГНУЦЬ АДТУЛЬ УСЁ, ШТО МОГУЦЬ»

Людзі баяліся вайны і не верылі ў трываласць Пакту аб ненападзе, заключанага паміж СССР і Германіяй у жніўні 1939 года. Аднак 17 верасня 1939 года Масква дала адказ на шматлікія пытанні, якія з'яўляліся ў галовах савецкіх грамадзян

Новы паварот у «справе патрыётаў»

Улады шукаюць шчыліны, каб пазбавіцца ад справы?

Сяргей ПУЛЬША

У справе затрыманых былых чальцоў «Белага легіёну» і маладафронтаўцаў — новы паварот. Раней, як вядома, яны падазраваліся ў падрыхтоўцы масавых беспарадкаў. Зараз ім прад'яўляецца новы артыкул Крымінальнага кодэкса — «стварэнне незаконнага ўзброенага фармавання».

Даведаліся мы пра гэта дзякуючы афіцыйнай прэсе: артыкул быў апублікаваны ў «СБ. Беларусь сегодня». Орган Адміністрацыі прэзідэнта адзначае, што абвінавачванне па такім артыкуле высюваецца ў Беларусі ўпершыню. Газета таксама паведамляе, што па справе аб падрыхтоўцы масавых беспарадкаў праходзяць 35 чалавек. 17-ці з іх выставілі абвінавачанне, яны арыштаваныя. Яшчэ 18 чалавек знаходзяцца ў статусе падазраваных. «Стварэнне незаконнага ўзброенага фармавання» інкрымінуецца 20 асобам з ліку гэтых 35-ці.

«СБ. Беларусь сегодня» фактычна выдала матэрыялы следства, прыводзячы фрагменты з паказанняў асобных затрыманых. А гэта ўжо артыкул 407 таго ж Крымінальнага кодэкса — «Разгалошванне дадзеных дазнання, папярэдняга следства альбо закрытага судовага пасяджэння». Праўда, артыкул тычыцца толькі тых, хто даваў падпіску пра неразгалошванне, чаго журналісты «СБ», зразумела, не рабілі. Але ў артыкуле 407 КК ёсць і другая частка — «такія ж дзеянні, здзейсненыя асобай,

якая мае доступ да матэрыялаў крымінальнай справы па службе».

«СБ. Беларусь сегодня» паведамляе, што новы артыкул — «вельмі і вельмі строгі». Але ці насамрэч гэта так?

«Падрыхтоўка масавых беспарадкаў» (арт. 293 ч. 3 КК), якую інкрымінавалі затрыманым раней, прадугледжвае арышт на тэрмін да шасці месяцаў альбо пазбаўленне волі да трох гадоў. Артыкул 287 КК — «стварэнне незаконнага ўзброенага фармавання», — сапраўды, прадугледжвае пазбаўленне волі на тэрмін ад трох да сямі гадоў. Але ў ім ёсць і «абмежаванне волі на тэрмін да пяці гадоў». «Абмежаванне волі» бывае двух тыпаў: з накіраваннем у папраўчую ўстанову (так званая «хімія») і без накіравання ў такую ўстанову. Без накіравання — чалавек знаходзіцца на волі, але мае пэўныя абмежаванні, якія выяўляюцца ў пастаянным яго кантролі з боку праваахоўных органаў.

То бок, адказнасць за «стварэнне незаконнага ўзброенага фармавання» можа быць нават мякчэйшая, чым за «масавыя беспарадкі», за якія абмежавання волі няма — толькі канкрэтнае зняволенне.

Улічваючы, што следства, наколькі вядома грамадству, не мае асноўнага доказу па 287-м артыкуле, а менавіта — баявой зброі, то ўжо можна меркаваць, якое пакаранне абярэ суд. Калі ён, зразумела, адбудзецца. Зараз з'явіліся падставы ў гэтым сумнявацца.

Сумневы — таму што 287-ы артыкул КК мае своеасаблівую «вішаньку на торце» ў выглядзе заўвагі да артыкулу. Яна гучыць так: «Асоба, якая добраахвотна спыніла ўдзел у незаконным узброеным фармаванні і якая

**«Стварэнне
незаконнага
ўзброенага
фармавання»
інкрымінуецца
20 асобам**

здала зброю, вызваляецца ад крымінальнай адказнасці па гэтым артыкуле».

А зараз варта паглядзець, што нам вядома па справе.

Баявой зброй як такой у затрыманых не выяўлена. Тое, што нам паказвалі ў «страшылках» па беларускім тэлебачанні, на справе апынулася альбо сувенірамі, альбо навучальнымі муляжамі,

альбо страйкбольнымі прыладамі. У некага знайшлі афіцыйна зарэгістраваныя паляўнічыя стрэльбы. «Незаконнае фармаванне», узброенае муляжамі, — па такім абвінавачванні можна арыштаваць і дзіцячы садок, дзе знойдзецца безліч цацачных аўтаматаў і пісталетаў. Адпаведна, «здаваць зброю» складана: альбо няма чаго, альбо давядзецца адмовіцца ад паляўнічай ліцэнзіі.

Агульнавядома, што «Белы легіён» заявіў пра самароспуск напачатку 2000-х. То бок, затрыманых зараз чальцоў той арганізацыі ўжо даўно «добраахвотна спынілі ўдзел у незаконным узброеным фармаванні».

Тут ёсць два сцэнары: добры і дрэнны. Дрэнны: калі некаму давесць артыкул пра незаконнае ўзброенае фармаванне ў датак да падрыхтоўкі масавых беспарадкаў. У гэтым выпадку

следству давядзецца папацець, каб даказаць і тое, і іншае. З доказнай базай, як казалася вышэй, — вялікія праблемы. Аднак «давеска» артыкулу будзе азначаць як мінімум тое, што фігуранты справы патрыётаў за кратамі надоўга.

Добры сцэнар — калі абвінавачванне будзе перакваліфікаванае, і артыкул пра масавыя беспарадкі знікне. Тады следства можа прапанаваць фігурантам «справы патрыётаў» прызнаць: так, фармаванне было, але мы ўжо даўно спынілі ў ім удзел. І на гэтай падставе іх вызваляць ад адказнасці, і, адпаведна, з-за кратаў.

Адзіная перашкода ў тым, што фігуранты «справы патрыётаў» — людзі прынцыповыя. І на такую дамову са следчымі, як прызнанне існавання нават даўно «ўзброенага фармавання» яны могуць і не пайсці.

«Чарнобыльскі шлях» у новым фармаце

Сяргей ПУЛЬША

«Чарнобыльскі шлях—2017» у чарговы раз будзе «тэстам для ўлады» пасля падзей 25 сакавіка.

Прынамсі, так яго назваў на прэс-канферэнцыі сустаршыня БХД Павел Севярынец. Акрамя таго, аргкамітэт па правядзенні акцыі вырашыў зрабіць яе сапраўды народнай падзеяй.

Заяўка ў Мінгарвыканкам на акцыю была пададзена ў новым фармаце. Сёлета збор удзельнікаў плануецца ўвечары 26 красавіка ля Опернага тэатру, адкуль шэсце пойдзе да Чарнобыльскай капліцы на вуліцы Карастаянавай. Зважаючы на папярэднія дзеянні гарадской улады, якія выявіліся ў нясвоечасовым адказе наконт Дня Волі, зараз ініцыятары мерапрыемства спрабуюць далучыць да разгляду заяўкі ўсіх неаб'якавых грамадзян.

Як паведаміў Павал Севярынец, на петыцыйных інтэрнэт-пляцоўках change.org, talaka.by і petition.by размешчаны звароты да ўладаў сталіцы з патрабаваннем дазволіць акцыю згодна з планами аргкамітэту. Адпаведны збор подпісаў будзе адбывацца і жыўцом. Гэтыя подпісы таксама скіруюцца ў Мінгарвыканкам.

Апроч таго, як заўважыў намеснік старшыні партыі «Зялёныя» Дзмітрый Кучук, у заяўнікаў ёсць плюс у вы-

глядзе сёлетняга раскладу святаў і выходных. 22, 23, 24 і 25 красавіка ў гэтым годзе — выходныя. Заяўнікі спадзяюцца атрымаць адказ своечасова — 21 красавіка, у апошні дзень перад выходнымі.

Арганізатары просяць грамадзян далучыцца і да належнага правядзення мерапрыемства. Для акцыі патрэбная гукаўзмацняльная апаратура, балонікі, розныя плакаты і расцяжкі. На гэта прапануецца «скінуцца ўсім светам». Аргкамітэт завёў адпаведны рахунак у Беларусбанку, і просіць людзей пералічыць на яго грошы хто колькі можа (картка Беларусбанка 5470 9100 2070 4193, тэрмін дзеяння 02/20).

Традыцыйна ў гэты час ладзіцца «Чарнобыльскі тыдзень» з самымі рознымі мерапрыемствамі. Пераважаюць большасць з іх будзе праходзіць на офісе Беларускай партыі «Зялёныя».

Сёлетні «Чарнобыльскі шлях» аб'яднаў усе дэмакратычныя сілы. Прынамсі, на прэс-канферэнцыі за адным сталом сядзелі прадстаўнікі Беларускага нацыянальнага кангрэсу (Рух салідарнасці «Разам») і «Правацэнтрыскай кааліцыі» (БХД, АПП і Рух «За Свабоду»), Партыі БНФ і «Гавары праўду», якія ні ў якія кааліцыі не ўваходзяць. Пераважна «правыя» з'ядналіся з «левымі» ў асобе БПЗ. Карацей, зараз «Чарнобыльскі шлях» — сапраўды аб'яднаўчая і агульная справа.

«Крыжы ў Курапатах чапаць не будуць»

Алесь КІРКЕВІЧ

Антон Астаповіч распавёў пра вынікі размовы з міністрам культуры Барысам Святловым наконт конкурсу па мемарыялізацыі Курапатаў.

Сустрэча старшыні Таварыства аховы помнікаў з міністрам культуры адбылася, як вынік ліста, які Астаповіч накіраваў у Савет міністраў, Міністэрства культуры ды кіраўніку дзяржавы. У лісце былі пастаўленыя пад сумнеў умовы конкурсу па мемарыялізацыі месца сталінскіх рэпрэсій, які збіраюцца ладзіць улады.

Паводле Астаповіча, яго не задавальняў не прапісаны ва ўмовах склад журы конкурс на мемарыял у Курапатах, які, нібыта, мае адбыцца ў максімальна сціслы тэрмін з незразумелым складам удзельнікаў ды журы. Такая ініцыятыва з'явілася пасля заявы кіраўніка дзяржавы пра неабходнасць ушанавання памяці ахвяраў, пахаваных ва ўрочышчы.

«Спадар Святлоў распавёў, што прымацца будуць усё ж такі ўсе працы, — тлумачыць Астаповіч. — Гэта не столькі конкурс, колькі прагляд напрацаваных праектаў для мемарыялу: як зробленых працяглы час таму, якія ляжаць у архівах, так і свежых. Пазней варыянты будуць даведзены да грамадскасці».

Астаповіч таксама адзначыў, што народны мемарыял, створаны за апошнія амаль 30 гадоў, кранач не будучы. Гаворка ідзе пра стварэнне мемарыяльнага знаку ды сістэмы добраўпарадкавання тэрыторыі. Галоўнае на дадзены момант, на думку старшыні Таварыства аховы помнікаў, — гэта не дапусціць брутальнай інтэрвенцыі ва ўрочышчы.

Нагадаем, што сярод грамадскасці ды ў інтэрнэце выклікала шквал абурэння інфармацыя пра конкурс на мемарыял у Курапатах, які, нібыта, мае адбыцца ў максімальна сціслы тэрмін з незразумелым складам удзельнікаў ды журы. Такая ініцыятыва з'явілася пасля заявы кіраўніка дзяржавы пра неабходнасць ушанавання памяці ахвяраў, пахаваных ва ўрочышчы.

Што стаіць за «справай патрыётаў»?

На сённяшні момант праваабаронцам вядома пра 21 затрыманага фігуранта справы «аб падрыхтоўцы масавых беспарадкаў», распачатай па частцы 3 артыкула 293 Крымінальнага кодэкса. З іх 18-ці прад'яўлена абвінавачванне.

Па гэтым артыкуле фігурантам справы пагражае арышт на тэрмін да шасці месяцаў або пазбаўленнем волі на тэрмін да трох гадоў.

«У мяне склалася ўражанне, што ўся гэта справа — частка нейкай больш вялікай правакацыі, якая, дзякуй Богу, не здарылася», — распавёў Мікалай Статкевіч.

— Маё меркаванне, што па гэтай справе ва ўлады нічога няма, — дадае Мікалай Статкевіч. — Яе можа толькі фальсіфікаваць. Напрыклад, па БТ паказалі Сяргея Кунцэвіча, якому прад'яўлена абвінавачванне па справе, і паказалі машыну, з якой дасталі нейкія бутэлькі з вадкасцю. Але ёсць відэа, якое зняў не вядомы мне чалавек. На ім — тыя самыя «кактэйлі»

дастаюць спачатку з міліцэйскага аўтобуса. Таму мы ўсе гэтыя факты перадалі дэлегацыі Еўрасаюза, Еўрапарламента, а таксама ўсім сацыял-дэмакратычным партыям Еўропы і ў сусветнае аб'яднанне — Сацыялістычны інтэрнацыянал. Міжнародная грамадскасць павінна ведаць, да якіх метадаў апускаюцца беларускія ўлады. Увогуле, у мяне склалася ўражанне, што ўся гэта «справа патрыётаў» — частка нейкай больш вялікай правакацыі, якая, дзякуй Богу, не здарылася.

— **Якія, на ваш погляд, перспектывы гэтай справы?**

— Я думаю, што, калі людзі крышку забудуцца пра гэтыя фільмы і гэтыя істэрыі, калі ўлада таксама вырашыць супакоіцца, то і фігурантаў справы будуць паціху вызваляць.

— **Як на Захадзе ставяцца да ўсяго гэтага? Ці ёсць з гэтай нагоды нейкая вызначаная пазіцыя альбо пакуль там вырашылі не псаваць адносіны з афіцыйным Мінскам?**

— Заходнія чыноўнікі вельмі шкадуюць сваіх намаганняў па наладжванні дыялогу з Мінскам, а таму тыя, хто будаваў гэтыя масты, павінен зараз скрыгатаць зубамі, хаця многія

дэманструюць шчырае абурэнне. Калі ж 1 мая, у дзень, калі мы плануем чарговую акцыю, улады дазваляць сабе нешта нахшталт таго, што было 25 сакавіка, то можа змяніцца ў момант і заходняя палітыка да Беларусі. Але ў такім выпадку хаця б нашым унукам і дзецям не давядзецца вяртаць заходнія крэдыты. Бо беларускія ўлады іх проста не атрымаюць.

«У 2010 годзе ў турме КДБ мне паказвалі фотаздымкі зброі, якую нібыта знайшлі ў офісе ў маім сталё, — напісаў на сваёй старонцы ў сацыяльных сетках экс-кандыдат у прэзідэнты Уладзімір Някляеў. — Некалькі гранат, два пісталеты... Я папрасіў следчага прынесці адзін пісталет на допыт. Ён не прынёс... Я гэта да чаго? Да таго, што КДБ усё ж лепіць «справу баевікоў», чальцоў няіснага «Белага легіёну», у якіх таксама нібыта знайшлі нейкую зброю. І я баюся, што пасля размовы з Пуціным, у якой Лукашэнка заявіў, што «жыць нам спакойна ніхто не дасць», справу далепіць. Што ні ў чым не вінаватых людзей пасадзяць, хоць доказы ў гэтай «справе» такія ж, як некалі ў майго следчага».

Паводле palitviazni.info

Рабацяга, які пабыў у скуры апазіцыянера

Арцём ЛЯВА

Будаўнік Андрэй Мішакоўскі ні да якой грамадскай альбо палітычнай арганізацыі дачынення не мае.

Аднак пайшоў на Дзень Волі, бо абурыўся дзеяннямі міліцыі ў дачыненні да анархістаў 15 сакавіка. Кажу, што хацеў пабачыць стаўленне міліцыі да людзей на свае вочы. У выніку быў затрыманы, збіты амапаўцамі і пакараны пяцісуткавым арыштам.

Малады спартовага выгляду хлопец, які працуе ў будаўнічай кампаніі, займаецца прамысловым альпінізмам, у інтэрнэце ўбачыў відэа, як супрацоўнікі міліцыі ў цывільным выцягвалі з тралейбуса і жорстка затрымлівалі людзей 15 сакавіка. Ён быў узрушаны, што да людзей ставяцца як да быдла, і, калі пабачыў рэкламку пра 25 сакавіка, вырашыў прыйсці і паглядзець на ўсё ўласнымі вачыма.

«Жыву я ў Малінаўцы. 25-га сеў у метро і паехаў на Акадэмію навук. Але цягнік спыніўся толькі на станцыі Маскоўская. Пайшоў пешшу ў цэнтр. Пакуль ішоў, мяне... аштрафавалі. Праезная частка праспекту была перакрытая, транспарту не было. Я пайшоў на сярэдзінку, каб сфатаграфавач гэта. Праз некаторы час да мяне пад'ехала ДАІ і на мяне аформілі пратакол за «пераход праезнай часткі ў недазволеным месцы». Далі

штраф 70 рублёў», — распавядае Андрэй.

«Падыходжу да ачаплення каля плошчы Калініна, кажу: «На якой падставе вы мне перагарадзілі дарогу. Выходны дзень, я магу гуляць дзе хачу». Адзін пачаў хапаць за руку, другі — рабіць падсечку. Нейкім цудам ад іх вырваўся. Людзі вакол нават заапладалі».

Але з натоўпу выскачыў чалавек, ударыў мяне ў твар (аказалася, міліцыянт, потым я яго бачыў у РУУС), зваліў з ног. Падскочылі іншыя міліцыянты, пачалі мяне лупцаваць друкі, потым зацягнулі ў зялёны МАЗ, які курсуюць па гарадскіх маршрутах. Пачалі там біць па рэбрах, скакаць па галаве. Я нават страціў прытомнасць. Пакуль мяне везлі ў Заводскі РУУС, я ляжаў на падлозе. Мне кінулі нейкую анучу, каб я крывёй не моцна запэцкаў аўтобус», — працягвае расповед Андрэй.

У РУУС у хлопца кружылася галава, ванітавала, ён слаба разумеў, што адбываецца. Прасіў доктара — адказалі: «Сядзі! Хочаш саскочыць?». Трымалі гадзіны чатыры на вуліцы, паставілі тварам да сцяны — дождж, снег... Адтуль павезлі ў ізалятар на Акрэсціна. Там чакалі суда да панядзелка. У панядзелак павезлі ў суд Заводскага раёна».

«Суддзя прасіла распавесці, як было. Я спытаў, ці гэта паўплывае на рашэнне. Яна прызналася, што не. І я адмовіўся нешта тлумачыць, няхай, кажу, будзе, як будзе. Мяне пакралі 5 суткамі», — узгадвае Андрэй.

Двое сутак проста адлежваўся пасля збіцця. Потым пачаў прыходзіць у сябе. Хлопца пераводзілі з камеры ў камеру. Сядзеў і з прапаведнікамі-ўкраінцамі, і з Алесем Лагвінцом, але найбольш узразілі вошы.

«Нехта з ахоўнікаў ставіўся нармальна, па-чалавечы, нехта ставіўся як да сабак. Я, напрыклад, палю, дык атрымалася папаліць толькі ў апошні дзень, калі нас вывелі ўрэшце на прагулку. Я чытаў правілы распарадку, якія ў іх вісяць, на што маюць правы арыштаваныя, кажу ім дзе то, дзе гэта. Ну мяне і пераводзілі з камеры ў камеру разы тры», — прыгадвае акалічнасці Андрэй Мішакоўскі.

«Што ўразіла? Вошы! Калі нас перавялі ў камеру з 2-га на 3-ці паверх. Гляджу, дзядуля сядзіць, неяк падазрона калупаецца. Запытваю, ці ўсё добра? Кажу — усё нармальна. Пачалі глядзець яго адзенне — там у швах вошы поўзаюць. Пачалі патрабаваць памянць матрацы, тэрмаапрацоўку... У апошні дзень нас адвялі ў душ і апрацавалі адзенне. Я ім казаў са смехам: «Я ж прыйшоў да вас без насякомых, адпусціце мяне такім жа».

«Мяне, канешне, здзівіла такое стаўленне міліцыянтаў да простых людзей. У мяне бацькі ваеннаслужачыя. Сястра таксама. Такого бязмежжа не чакаў. Калі мяне білі, прыгаворвалі: «Ну што, зарабіў грошай, прадажная шкура!» Я кажу: «Пра што вы кажыце, я за сваё выйшаў!» Калі б прапаноўвалі грошы, я б не ўзяў. Мяне дастала, што ў краіне творыцца. Я прыехаў адзін і ішоў адзін з думкай, што калі выйдуч такія, як я, нешта зменіцца. Абурэнне на канале нічога не вырашыць», — падсумоўвае Андрэй Мішакоўскі.

ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

Неадчувальная рэальнасць уладаў

Сяргей САЛАЎЕЎ

У савецкі час расказчыкі анекдотаў вынайшлі філасофскае азначэнне паняцця «дэфіцыт» — гэта «рэальнасць, не дадзеная нам у адчуваннях». Падаецца, зараз у «неадчувальнай рэальнасці» існуе кіраўніцтва Беларусі.

Як заўсёды па вясне, Аляксандр Лукашэнка сочыць заходам пасяўной, па шляху зазіраючы на розныя прадпрыемствы. На гэтым тыдні пад яго ўвагу трапіла Гомельшчына. І, як звычайна, жыхары гэтага рэгіёну ў чарговы раз праслухалі заклінанні «ўсім па пяцьсот».

Заробак у тысячу рублёў — гэта той мінімум, які дзяржава павінна дапамагчы людзям зарабіць, заявіў кіраўнік дзяржавы, наведваючы «Рэчыца-дрэў». «Тысяча рублёў — гэта той мінімум, які мы павінны дапамагчы людзям зарабіць. А далей варушыцеся самі. Вядома, мы будзем падштурхоўваць — і кіраўнікі, і ўрад. Але гэты бар'ер, які ў нас калісьці быў, трэба аднавіць», — сказаў Лукашэнка.

Асобна ён закрануў пытанні працаўладкавання. У прыватнасці, у Рэчыцы налічваецца некалькі сотняў беспрацоўных — менш за 1% ад працаздольных грамадзян. «Але і ім трэба прапанаваць працу па кваліфікацыі. Шмат хто хоча працаваць, вялікі грошы мець, а ў школе нават двойкі не атрымлівалі. Жыццё змянілася. Вы можаце крытыкаваць мяне як заўгодна. Не можам мы сабе дазволіць, калі ў краіне 350 тысяч, як яны называюць сябе — «дармаедаў», нічога не робяць. Гэта хіба нармальна?» — задаў ён рытарычнае пытанне. Паводле слоў Лукашэнка, сярод гэтых людзей — вялікая колькасць патэнцыйных правапарушальнікаў, якія гатовы пайсці на злчынства, каб здабыць сродкі на пражыванне.

Словы, канешне, правільныя, але не больш, чым словы. Па-першае, калі ў краіне 350 тысяч «дармаедаў», гатовых пайсці на правапарушэнне, каб здабыць сродкі на пражыванне, — гэта якраз і сведчыць пра хібнасць эканамічнай палітыкі дзяржавы. Гэта азначае, што яны не забяспечаныя працай, за яку яны б атрымлівалі годны заробак. Каб ім не даводзілася ісці на правапарушэнні дзеля сродкаў на жыццё.

Па-другое, размовы пра «тысячу рублёў заробку» зараз толькі злуюць грамадства. Асабліва, калі нават дзяржаўнае інфармацыйнае агенцтва БелТА прызнаецца — 70% вакансій у Беларусі прапануюць заробак да

Фота www.playbuzz.com

465 рублёў. І павялічыць заробак больш чым удвая за дзевяць месяцаў, якія засталіся да канца 2017 года, — пупок развязацца ва ўсяго ўрада.

Па-трэцяе, на «дармаедах» ужо апыкліся. «Дармаедамі» гэтыя 350 тысяч, калі яны ёсць, сталі не ад добрага жыцця, і не ад таго, што яны не хочуць працаваць. Тым больш, што значная частка гэтых людзей выконвае функцыі, якія здымаюць вялікі цяжар з дзяржавы.

Банальны прыклад: «дармаед» апыкуецца састарэлымі бацькамі або інвалідамі (або і тое, і другое разам узятая). У гэтым выпадку тры чалавекі ад дзяржавы нічога не патрабуюць (сам «дармаед» і ягоныя бацькі). А зараз уявім сабе, што ён аддаць бацькоў у дзяржаўную спецустанову і пойдзе працаваць. У выніку дзяржава «раскашэльваецца» на ўтрыманне двух чалавек, атрымліваючы падаткі з аднаго. Хто ад гэтага выйграе?

Дарэчы, праўкі ў «дармаедскі дэкрэт» ужо ляжаць дзесьці ў кіраўніка дзяржавы — іх распрацавалі дэпутаты Палаты прадстаўнікоў. І нашы народныя абраннікі знайшлі сякеру пад лавай. Яны пашырылі спісы недармаедаў, але як? Пад гэтую катэгорыю не павінны падпадаць грамадзяне, якія прызываюцца на тэрміновую вайсковую або альтэрнатыўную службу. Жанчыны па прычыне цяжарнасці і родаў. Студэнты за паўгода да моманту пачатку вучобы і на паўгода пасля яе завяршэння. А яшчэ была распрацавана прапанова вызваліць ад выплаты збору людзей, якія стаяць на ўліку ў псіханеўралогічным дыспансеры.

Падаецца, усё гэта было яшчэ ў першай рэдакцыі паправак да дэкрэту. Нароўні са спратоўцамі, чальцамі творчых саюзаў і рамеснікамі.

А вось каго ў гэтую катэгорыю не ўключылі — дык гэта зняволеныя. Калі «на зоне» працы няма, атрымліваецца, што «зэкі» — таксама лайдакі, праўда ж?

І яшчэ дэпутаты прапанавалі магчымасць адтэрміноўкі і растэрміноўкі плацяжоў. Ну, тут увогуле вялікі палёт для фантазіі. Можна яшчэ прапанаваць

ільготныя крэдыты для аплаты падатку на дармаедства. Гэта весялей будзе.

Прапанаваныя змены паказваюць толькі адно — наколькі далёкія «народныя абраннікі» ад народа. І не з дэпутатамі па гэтым пытанні трэба размаўляць. Уладам варта было б прыслухацца, напрыклад, да Мітрапаліта Тадэвуша Кандрусевіча. Пра дэманстрацыі і наступствы публічных пратэстаў супраць дэкрэту пра так званых «дармаедаў» каталіцкі іерарх даведаўся падчас вяртання з ЗША, праглядаючы навіны ў інтэрнэце. «Мне стала горка за краіну, і я вырашыў звярнуцца са сваім заклікам да ўсіх бакоў, — згадаў Мітрапаліт. — З усіх бакоў павінны быць цывілізаваныя метады вырашэння праблем. Трэба сядзець за стол перамоў. Я і сёння да гэтага заклікаю. Бо толькі за сталом перамоваў усіх зацікаўленых бакоў ёсць шанс вырашыць гэтую праблему. Дзякую Богу, што ўлады таксама заўважаюць гэта. Заўважаюць, што дэкрэт №3 аб «дармаедах» патрабуе правак».

Калі ўжо пра дэкрэт №3 пачала казаць царква — гэта і ёсць паказчык маштабу праблемы. І варта зазначыць, што Кандрусевіч заклікае сустрацца на перамовах «зацікаўленым бакам». А не тое, што ўлада будзе раіцца з ёй жа прызначанымі дэпутатамі.

Але ўсё ж падчас наведвання Лукашэнкам Гомельшчыны мы пачулі і нешта цікавае. «Вы можаце крытыкаваць мяне як заўгодна. Будуць у вас іншыя прэзідэнты, і, калі яны захочуць утрымаць краіну, будуць праводзіць такую ж палітыку... Крытыкаваць — крытыкуйце, толькі падумайце, да чаго мы ідзем», — сказаў кіраўнік дзяржавы.

Ці ён проста стаміўся быць кіраўніком дзяржавы? Ці сапраўды задумваецца пра тое, куды мы за час ягонага кіраўніцтва прыйшлі? Ці зразумеў, што ўжо не кантралюе сітуацыю, і заявамі яе не ўратуеш?

Добра тое, што Аляксандр Рыгоравіч задумаўся пра будучыню. Можна, гэта падштурхне яго нешта змяніць тут і цяпер.

ФІГУРЫ ТЫДНЯ

Ніна Багінская

Пенсіянерка штодня выходзіць на адзіночныя пікеты ля будынка КДБ у Мінску.

Такім чынам Ніна Багінская прыцягвае ўвагу і падтрымлівае затрыманых па «справе патрыётаў» дэмакратычных актывістаў. Частка з іх знаходзіцца якраз ва ўнутранай турме КДБ.

Актывістка з самаробным плакатам «Свабоду народу» выходзіць да будынка КДБ каля 19:00, стаіць каля гадзіны, пасля чаго накіроўваецца да Чырвонага касцёла, дзе ўжо сёмы год штодня праходзяць малітвы за Беларусь. Да яе часта падыходзяць мінакі, якія выказваюць ёй словы падзякі і падтрымкі.

Паводле Ніны Багінскай, у першы дзень за ёй сачылі людзі ў цывільным. Другім разам са знакамітага ўжо сіняга мікрааўтобуса за падзеямі назіралі амапаўцы. Праўда, 5 красавіка яны з'ехалі каля 19:30, пасля чаго да актывісткі амаль адразу падышла жанчына, якая пыталася, якой свабоды не хапае менавіта пенсіянерцы Ніне Багінскай. Неўзабаве яна сышла таксама.

Вячаслаў Касінераў

Справа Вячаслава ўжо паступіла ў суд. Працэс пачнецца 27 красавіка.

Але гэта справа непазбежна ўвойдзе ў падручнікі юрыспрудэнцыі. Бо фактычна, Касінерава вінавацяць у тым, што ён збіў... помнік!

Паводле абвінавачання, Касінераў учыніў хуліганскія дзеянні: «накінуў на шыю скульптуры «Мінскага гарадавога» пятлю (якая імітуе пятлю для павешання), выкананую з канату светлага колеру, які выдзяляецца на фоне скульптуры і прыкметны для навакольных, пасля чаго зацягнуў пятлю каля шыі скульптуры і, у працяг сваіх дзеянняў, нанёс два ўдары рукой па галаве скульптуры «Мінскага гарадавога», якая ўвасабляе парадак і спакой на вуліцах гораду».

Нагадаем, Касінераў абвінавачваецца не ў пашкоджанні помнікаў, не ў вандалізме, а ў хуліганстве. Гэты артыкул прадугледжвае адказнасць за дзеянні, якія суправаджаюцца гвалтам альбо пагрозай гвалту. Такім чынам, Касінераў збіў помнік.

Заўважым, што пакрыўджаная скульптура не мае статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці ці ахоўваемага дзяржавай помніка.

Праваабаронцы ўжо заявілі, што дзеянні Касінерава з'яўляюцца выказваннем меркавання шляхам мастацкай формы выяўлення, і тут няма наўмысна здзейсненага хуліганства. А таму ўжо лічаць яго палітычным зняволеным і патрабуюць яго неадкладнага вызвалення.

Мікалай Статкевіч

Экс-кандыдат у прэзідэнты і былы палітвязень на гэтым тыдні стаў адным з галоўных апазіцыйных ньюсмейкераў.

Па-першае, Статкевіч выступіў у сюжэце расійскага Першага канала ў праграме «Воскресное время», у якім у чарговы раз расказваецца пра «крусафобію», што сфармавалася ў беларускім грамадстве з дазволу Аляксандра Лукашэнка на суперак расійскай эканамічнай дапамозе.

Статкевіч патлумачыў, чаму пагадзіўся на інтэрв'ю «прарасійскай прапагандзе». «У сюжэце адкрыта гаворыцца, што Беларусь трэба паважаць, мову нашу трэба паважаць. І я ўспрымаю гэта так: Расія рыхтуецца да Беларусі без Лукашэнка. Расія рыхтуецца да сітуацыі, калі яго ўжо не будзе. Бо Расія не хоча страціць беларускі народ так, як украінскі. І гэты сюжэт — спроба пераканаць беларускае грамадства, самую актыўную яго частку, патрыятычную, што Расія не вораг, што Расія паважае дзяржаўнасць і культуру», — лічыць Статкевіч.

Па-другое, Статкевіч звярнуўся да канцлера ФРГ Ангелы Меркель з просьбай знайсці «грамадзянку Германіі», якая нібыта напісала ліст у беларускае пасольства пра магчымыя правакацыі ў Дзень Волі. Ліст быў надрукаваны ў «СБ. Беларусь сёння», і з яго пачалася «справе патрыётаў». Статкевіч просіць Меркель даручыць праваахоўнікам ФРГ знайсці «фрау А.» і дапытаць яе з дапамогай дэтэктара хлусні.

Ці адрэагуе на гэты ліст «фрау М.» — пытанне. Але спроба выдатная.

а | Азбука паліталогіі

Сяргей НІКАЛЮК

Чаму вымерлі дыназаўры?

Толькі для назіральніка збоку неабмежаваная ўлада ў аўтарытарна-таталітарных сістэмах выглядае сапраўды такой.

Узровень адэкватнасці «дзяржавы для народа» заўсёды спараджаў мноства пытанняў. Дастаткова прыгадаць, чым скончыліся ініцыятывы па мадэрнізацыі прадпрыемстваў дрэваапрацоўчай галіны. А ці шмат знойдзеца эрудытаў, якія б здолелі на цвярозую галаву даходліва растлумачыць асновы дзяржаўнай ідэалогіі? І гэта нягледзячы на наяўнасць ідэалагічнай «вертыкалі» і абавязковага курсу ідэалогіі ў беларускіх ВНУ.

Асобная тэма — рэакцыя на публічныя акцыі пратэсту. Здавалася б, свабода сходаў, мітынгаў, вулічных шэсцяў, дэманстрацый і пікетавання, якія не парушаюць правапарадак, гарантванія ў нас Канстытуцыяй (артыкул 35), зрэшты, як і права на забастоўкі (артыкул 41). Аднак на практыцы няшмат хто здолеў рэалізаваць канстытуцыйныя правы без наступстваў у выглядзе штрафаў і «сутак».

Для аматараў статыстыкі нагадаю, што словы «гарант» і «гарантуецца» згадваюцца ў Асноўным законе 24 разы. Чаму ж тады гарант — у асобе дзяржавы і адзінага палітыка (АП) — так неадэкватна рэагуе на любыя спробы беларусаў рэалізаваць на практыцы свае палітычныя правы?

Маленькая галава і доўгая шыя

Сам факт наяўнасці адзінага палітыка ў краіне з насельніцтвам 9,5 мільёна чалавек азначае адсутнасць палітыкі. Беларуская дзяржава пабудаваная па прынцыпу піраміды, прычым піраміды, якая стаіць на сваёй вяршыні. Такая канструкцыя даказала сваю эфектыўнасць ва ўмовах традыцыйнага сельскага грамадства, калі для падтрымання стабільнасці была патрэбная мінімальна колькасць кіраўніцкіх рашэнняў.

Так званая «беларуская мадэль» з'яўляецца амаль дакладнай копіяй савецкай мадэлі, крах якой не ў апошнюю чаргу быў звязаны з кіраўніцкім ступарам пры спробе перайсці ад індустрыяльнай да постіндустрыяльнай эканомікі. «Гэта сітуацыя дыназаўра, — тлумачыць палітолаг Мікалай Пятроў, — асуджанага да вымірання не таму, што ёсць нейкія спрытныя драпежнікі, якія перагрызаюць яму горла (у нас няма такіх драпежнікаў, няма арганізаванай палітычнай апазіцыі, і наўрад ці яна бліжэйшым часам з'явіцца), а таму, што ў яго галава занадта маленькая, цела занадта вялікае, а шыя занадта доўгая. І пакуль сігнал ідзе наверх і вяртаецца назад, праходзіць занадта шмат часу».

Але нізкай хуткасцю праходжання сігналаў праблема не абмяжоўваецца. Такого кшталту

«Свята непаслушэнства» прымусіла Крэмль шукаць дадатковыя сродкі для прымусу да выканання саюзніцкіх абавязацельстваў, і ў якасці такога сродку, магчыма, быў абраны кіраваны хаос

сістэмы жорстка завязаныя на першую асобу дзяржавы, якая з'яўляецца галоўным цэнтрам прыняцця рашэнняў. Гэта значыць, што кіраўнік дзяржавы (АП у нашым выпадку) перагружаны, і фізічна не ў стане аператыўна дзейнічаць па ўсіх напрамках. Акрамя таго, з-за адсутнасці права на прыняцце самастойных рашэнняў у чыноўнікаў на праемежках узроўнях уладнай «вертыкалі», любы штуршок звонку адразу жорстка перадаецца на самы верх.

У гэтай сувязі рэкамендуем чытачам НЧ знайсці ў інтэрнэце артыкул Паўла Усава «За ўсё, што адбываецца ў краіне, адказвае асабіста Лукашэнка». Беларускі палітолаг рашуча адхіляе сам факт магчымасці спецслужбаў дэзынфармаваць АП. Па-першае, таму што адсутнічае манаполія ў пытаннях інфармавання, бо спіс «дапушчаных да цела» досыць шырокі. Па-другое, у сувязі з адсутнасцю ў сілавога блока каардынацыйнага цэнтра, што выключае магчымасць «правільна» дэзынфармаваць АП.

Пакінем за дужкамі праблему асабістай адказнасці АП (прыклады такой адказнасці

аўтару невядомыя) і паспрабуем разабрацца з дапамогай азбучавай паліталагічнай ісціны ў справядлівасці сцвярджэнняў Паўла Усава.

Улада прама і ўскосная

У сярэдзіне 50-х гадоў мінулага стагоддзя нямецкі палітолаг Карл Шміт апублікаваў невялікае сачыненне «Дыялог пра ўладу і пра доступ да валадара». Абмяжуюся адной цытатай: «Нават самы абсалютны манарх вымушаны абав'язвацца на паведманні і данясенні і залежыць ад сваіх дарадцаў. Незлічонае мноства вестак і фактаў, прапаноў і здагадак навалываецца на яго дзень за днём, гадзіна за гадзінай. З гэтага бясконцага бусшучага мора праўды і хлусні, сапраўднага ў верагоднага нават самы разумны і магутны чалавек можа набраць у лепшым выпадку толькі некалькі кропель».

Такім чынам, нічога асабліва беларускага ў пытаннях інфармавання АП няма. Неабмежаваная ўлада ў аўтарытарна-таталітарных сістэмах толькі для назіральніка збоку выглядае такой. Па факце ж прама ўлада кіраўніка стварае вакол сябе прастору ўскоснай улады. Таму той, хто інфармуе кіраўніка, мае сваю частку ад нібыта маналітнай улады.

Смерць публічнай палітыкі ў Беларусі дэ-юрэ азначае яе ўваскрашэнне дэ-факта «пад дываном». Пазбаўленне насельніцтва права на адкрытае адстойванне сваіх інтарэсаў надзяляе каляўладныя групы магчымасцю змагацца за свае вузкакарпаратыўныя інтарэсы, ігнаруючы пры гэтым інтарэсы насельніцтва (электарату).

Асноўная зброя ў гэтай барацьбе — запалохванне валадара. Той, хто імкнецца атрымаць сваю порцыю ўскоснай улады,

павінен вынайсці пагрозу і прапанаваць праграму па яе мінімізацыі. Так нараджаюцца шматлікія праграмы бяспекі: ад харчовай да інфармацыйнай. У гэтай барацьбе сілавы блок мае натуральную перавагу ў адносінах да канкурэнтаў, бо пагроза жыццю ўладара стаіць першай у агульным спісе пагроз.

Праілюструю сказанае на прыкладзе «Плошчы» — сілавога разгону пратэстнай акцыі 19 снежня 2010 года.

У якасці пункту адліку возьмем 1 студзеня 2007 года. Новы год пачаўся для беларускай мадэлі з двухразовага павышэння цаны на газ і скончыўся двухразовым ростам знешняга доўгу. Адказ на газавы выклік улада сфармулявала восенню. Яго цэнтральны элемент — лібералізацыя эканомікі з мэтай прыцягнення знешніх інвестыцый, што, у сваю чаргу, запатрабавала перамяшчэння ў рэйтынг спрыяльнасці ўмоў выдзення бізнесу («Doing Business») з другой сотні краін у трэці дзясятка.

Праца закіпела. Па выніках 2010 года Беларусь заняла 64-е месца ў рэйтынг. Лібералізацыя, хай і вельмі абмежаваная, прывяла да пераацэнкі ўкладу эканамічнага і сілавога блокаў у падтрыманне стабільнасці на карысць першага.

Адказ з боку сілавікоў быў чаканы. Рэкамендуем перачытаць прэс-канферэнцыю АП, якую ён даў на наступны дзень пасля «Плошчы». Выбары-2010, па яго словах, — гэта бязмежжа малойчыкаў, якія пусцілі ў ход выбухоўку. Гэта запалохванне і пагрозы чальцам участковых камісій, большасць з якіх жанчыны. Гэта спробы падзень старшыняў камісій. Пералік страшыхак можна лёгка працягнуць.

Вось такі ўзровень інфармаванасці! Цікава, з якога пальца ён усё гэта высмактаў?

Галоўны вынік «Плошчы» — адмова ад праграмы эканамічнай лібералізацыі. Сілавікі не толькі аднавілі сваю вядучую ролю пры размеркаванні ўскоснай улады, але і забяспечылі сабе зачыні на будучыню, істотна адкарэктаваўшы «карціну свету» АП. Яе цэнтральным персанажам з гэтага часу стане ўзброены баявік, гатовы ў любую хвіліну выконваць злачынныя каманды сваіх заходніх гаспадароў.

Карцінка для адзінага гледача

Падзеі сакавіка 2017 года развіваліся ўжо паводле знаёмага нам сцэнару. Яго першы акт — запалохванне АП, у чым ён шчыра і прызнаўся: «Мяне вельмі турбуе тая інфармацыя, якую я атрымліваю». Яшчэ б! Гранаты, начыненыя «нейкім парашком»; ямы, напоўненыя да краёў зброяй, арматурай, сякерамі, нажамі... Ну як пасля такой інфармацыі ні даць каманду павыкалупваць правакатараў, як разынкі з булкі!

Павел Усаў сумняваецца ў магчымасці сілавікоў узгадняць свае дзеянні з прычыны адсутнасці каардынацыйнага цэнтра. Прызнаюся, такога кшталту сумневы мяне не наведваюць. Мяркую, што праблема каардынацыі яны выдатна вырашаюць не толькі ў межах «дзяржавы для народа», але і са сваімі калегамі па Саюзнай дзяржаве, гісторыя якой не ў апошнюю чаргу — гэта гісторыя гандлёвых «войнаў».

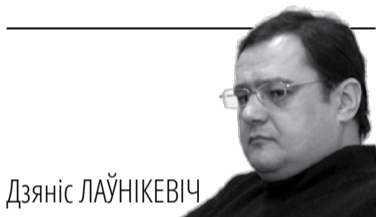
На працягу двух дзесяцігоддзяў пераможцам у гандлёвых «войнах» нязменна выходзіла Беларусь, і ўменне АП адстойваць нацыянальныя інтарэсы тут ні пры чым. У Крамлі справядліва лічылі, што танней прадухіліць хаос у свайго адзінага саюзніка, чым змагацца з яго наступствамі.

«Крымнаш» і спароджанае ім абвастрэнне адносін паміж Расіяй і Захадам запатрабавалі ад АП прынцыпова іншага ўзроўню палітычнай падтрымкі Крамля. Аднак напалоханы эканамічным крызісам у Расіі, ён адмовіўся склацаць усе яйкі ў адзін кошык і прадекларавалі чарговую лібералізацыю.

«Свята непаслушэнства» прымусіла Крэмль шукаць дадатковыя сродкі для прымусу АП да выканання саюзніцкіх абавязацельстваў, і ў якасці такога сродку, магчыма, быў абраны кіраваны хаос. Таму не выключана, што выніковая «карцінка», якую мы назіралі 25 сакавіка, — гэта вынік сумеснай творчасці сілавікоў Саюзнай дзяржавы, і стваралася яна для адзінага гледача, і гэты гледач — АП.

Феерычныя саюзныя правалы

Дзяніс ЛАЎНІКЕВІЧ

Нядаўна холдынг «Гарызонт» паведаміў пра распрацоўку новага сучаснага тэлевізара. «Мы разлічваем стварыць сучасны беларускі тэлевізар, які не будзе саступаць «Sony» па функцыяналу і якасці, — сказалі прадстаўнікі холдынгу. — «Гарызонт» вырабляе недарагія тэлевізары для масавага спажываўца, але мы хочам, каб у нашай лінейцы з'явіліся і мадэлі больш высокага ўзроўню».

Яшчэ ў верасні 2016-га было абвешчана, што японская карпарацыя «Panasonic» арганізуе ў Беларусі зборачную вытворчасць тэлевізараў. Вытворчасць арганізаваная па прынцыпе кантрактнай зборкі, на базе «Гарызонту». Сёння беларускія «Панасонікі» ўжо пастаўляюцца на расійскі рынак. Варушыцца і віцебскі «Віцязь», які наладзіў у сябе буйнавузлавую зборку тэлевізараў з кітайскіх блокаў. Усё гэта — спробы адрадзіць у Беларусі ўласную вытворчасць тэлевізараў. Адрадзіць — таму што ў нейкі момант гэтая вытворчасць цалкам спынілася. Адбылося гэта ў кастрычніку 2015-га, калі беларускія прадпрыемствы выпусцілі роўна 0 (нуль) тэлевізараў.

Як крах беларускай тэлеіндустрыі стаўся магчымы пасля беларуска-расійскай праграмы «Саюзны тэлевізар», задачай якой было, наадварот, нарасціць

выпуск тэлевізараў на заводах Расіі і Беларусі?

Нізкі старт

Напрыканцы 1990-х гадоў дэпутат расійскай Дзярждумы, чалец Камісіі па эканамічнай палітыцы Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі, у мінулым інжынер-радыёэлектроншчык з дваццацігадовым стажам Анатоль Локаць прапанаваў даць штуршок развіццю эканомікі СД праз масавае вытворчасць сучасных тэлевізараў. «У свеце існуе мноства прыкладаў таго, як высілкі, скіраваныя на выпуск нейкіх спажывецкіх тавараў — аўтамабіляў, жылля, якаснага шырспажыву — дапамагалі краінам пераадолець эканамічныя цяжкасці», — тлумачыў ён сваю пазіцыю.

Так нарадзілася праграма «Саюзны тэлевізар», якая была зацверджаная ў 1998-м (з бюджэтам 300 мільёнаў расійскіх рублёў), а яе рэалізацыя пачалася ў 1999 годзе. У якасці дзяржаказчыкаў выступілі Расійскае агенцтва па сістэмах кіравання (РАСУ) і Міністэрства прамысловасці РБ. З расійскага боку ў праграме ўдзельнічалі Цэнтральная кампанія МФПГ «Электронныя тэхналогіі» (галаўны выканаўца), наўгародскае вытворчае аб'яднанне «Квант», маскоўскі завод «Рубін», Маскоўскі навукова-даследчы тэлевізійны інстытут (МНИТИ), ААТ «Расійская электроніка» і завод імя Казіцкага (Санкт-Пецярбург). З беларускага боку ў праграму ўвайшлі мінскія ВА «Гарызонт», НВА «Інтэграл» і віцебскае ВА «Віцязь». Праграма фінансавалася з бюджэту Саюза Расіі і Беларусі (пераважна), а таксама з уласных сродкаў прадпрыемстваў.

Да 1998 года ў Расіі вытворчасць тэлевізараў наблізілася да нуля. У беларусаў справы ішлі нашмат лепш дзякуючы дзяржаўнай падтрымцы. Указам Лукашэнкі «Гарызонт» і

«Віцязь» атрымалі шматлікія палёгкі: былі адтэрмінаваныя выплаты крэдытаў, на некаторы час адменены ПДВ, дазволены бязмытны ўвоз камплектуючых. Як вынік, тэлевізійная галіна прамысловасці не спыніла працу. Прадпрыемствы знізілі выпуск тэлевізараў да 400 тысяч апаратаў на год, але сам тэхналагічны ланцужок працягваў працаваць.

У гэтай сітуацыі расійскія прадпрыемствы былі зацікаўленыя ў кааперацыі з беларускімі калегамі для адраджэння сваёй тэлевізійнай вытворчасці. А фінансаваць гэта адраджэнне павінен быў бюджэт Саюзнай дзяржавы. У прыватнасці, коштам сродкаў праграмы «Саюзны тэлевізар» Наўгародскі завод «Квант» («Садко») і Санкт-Пецярбургскі імя Казіцкага («Вясёлка») аднавілі вытворчыя лініі, набылі новае абсталяванне, то бок цалкам перааснасталіся. Частка грошай перапаала і беларускім «Гарызонту» ды «Віцязю».

Вылучаныя сродкі дазволілі «Гарызонту» практычна падвоіць выпуск прадукцыі. У 2001 годзе нашы тэлевізары займалі на ўнутраным рынку Беларусі і Расіі прыкладна 30% (у сярэдзіне 1990-х гадоў гэтая лічба складала 3–5%). Аднак, на першым этапе праграма рэалізавалася адносна паспяхова. Як распавёў «Новаму Часу» генеральны дырэктар між-дзяржаўнай фінансава-прамысловай групы «Электронныя тэхналогіі» Уладзімір Вярбіцкі, у межах праграмы ў 2000 годзе было выпушчана 676,3 тысячы тэлевізараў. Гэта значыць, з 1998 года аб'ёмы вытворчасці выраслі ў 1,43 разы. Але ўжо ў першым паўгоддзі 2001-га прадпрыемствы, што ўдзельнічалі ў праграме, выпусцілі на 30 тысяч тэлевізараў менш запланаванай колькасці з-за перабою з пастаўкамі кінескопаў.

Тады ж — у 2001-м — пачалося ўзгадненне праграмы «Саюз-

Праграма «Саюзны тэлевізар-2» так і не пабачыла свет. Расійскія вытворцы зразумелі, што нашмат больш выгадна ствараць у сябе зборачныя вытворчасці замежных брэндаў

ны тэлевізар-2» на 2002–2006 гады, з бюджэтам каля 20 мільёнаў долараў. Меркавалася, што праз два-тры гады гэтая праграма акупіць сябе, а яе рэалізацыя дазволіць стварыць каля ста тысяч працоўных месцаў: на тэлевізійных заводах, на іх прадпрыемствах-партнёрах, у рамонтных майстэрнях, у крамах.

Аднак на замену кінескопным тэлевізарам прыйшлі плоскапанельныя (плазменныя і LCD), пачаўся пераход на лічбавае вясчэнне. Кітайскія і іншыя азіяцкія вытворцы адрэагавалі імгненна — у адрозненне ад прадпрыемстваў Беларусі і Расіі.

Пераможны прагматызм

Праграма «Саюзны тэлевізар-2» так і не пабачыла свет. Расійскія вытворцы зразумелі, што нашмат больш выгадна ствараць у сябе зборачныя вытворчасці замежных брэндаў. Калі ў 2004 годзе ў Расіі прадавалася каля 40% тэлевізараў, вырабленых у Расіі сусветнымі брэндамі, дык у 2005 годзе — ужо 70%. Экспарт беларускіх тэлевізараў на расійскі рынак хутка абваліўся. З 2010-га ўжо вырабленыя ў Расіі тэлевізары запоўнілі беларускі рынак.

Два яркія прыклады таго, як развальваўся «Саюзны тэлевізар», — гісторыі маскоўскага заводу «Рубін» і беларускага «Гарызонта». «Рубін», які нароўні з «Гарызонтам» быў ключавым удзельнікам праграмы «Саюзны тэлевізар», з 1997 года кантраляваў выхадзец з Беларусі Аляксандр Міляўскі. Грошы на прыватызацыю «Рубіна» ён зарабіў на перапродажы заходняй электронікі ў Расіі.

У 1999 годзе Міляўскі перанёс тэлевізійную вытворчасць у Варонеж, а ў 2003 годзе прадаў яе кампаніі «Rolsen». З тых часоў ААТ «МТЗ «Рубін» займаецца выключна кіраваннем камерцыйнай нерухомасцю і дэвелопментам (валодае гандлёвым

цэнтрам «Горбушкін двор» і офісным цэнтрам). Характэрна, што «Рубін» у розныя гады ўзначальваў экс-прэм'ер Беларусі Уладзімір Ярмошын, а затым (і да гэтага часу) — экс-кіраўнік Адміністрацыі прэзідэнта Урал Латыпаў.

«Гарызонт» яшчэ ў 2004 годзе пачуваўся досыць упэўнена. У яго спрабавалі інвеставаць «Panasonic» і «Sony», але Лукашэнка асабіста адмовіўся ад такіх інвестыцый.

Праз 12 гадоў былы прамысловы лідар стаў фактычна бездапаможным. Вось толькі некаторыя дадзеныя Белстата. У 2012 годзе ў Беларусі было выпушчана 594 тысячы тэлевізараў, у 2014-м — 92 тысячы, у 2015-м — 22 тысячы.

У самім холдынгу сітуацыю тлумачаць выключна эканамічнымі чыннікамі: «Нават калі мы будзем закупляць самыя танныя кітайскія камплектуючыя, сітуацыю гэта не выправіць. Па-першае, галоўнае ў кошце — гэта LCD-панэль, а спіс іх вытворцаў вельмі малы, яны трымаюць кошты. Па-другое, мы па аб'ёме вытворчасці ўсё роўна не можам параўнацца з LG, Samsung, Supra або Philips. У іх прынцыпова іншыя аб'ёмы, у іх зборка па ўсім свеце, а таму сабекошт на адзінку прадукцыі ніжэй. Нарэшце, нам прыходзіцца на сабекошт вешаць усю сацыялку, усе пустыючыя цэхі і прастойваючыя магутнасці. Так што якімі б нізікімі ні былі зарплаты нашых працаўнікоў, кошт на беларускія «Гарызонты» ўсё роўна будзе неканкурэнтаздольны».

Іншыя саюзныя праграмы

Натуральна, «Саюзны тэлевізар» — толькі адна з шэрагу праграм Саюзнай дзяржавы. Іншыя праграмы папросту былі менш гучнымі. Пры тым на іх выдаткоўваецца каля 90% сродкаў саюзнага бюджэту. Але большасць праграм нельга назваць асабліва паспяховымі. А вось правальныя — ёсць.

Напрыклад, не далі плёну праграмы «Развіццё і ўкараненне ў дзяржавах — удзельніцах Саюзнай дзяржавы навукаёмістых кампютарных тэхналогій на базе мультыпрацэсарных вылічальных сістэм», «Распрацоўка нанатэхналогій стварэння матэрыялаў, прылад і сістэм касмічнай тэхнікі і іх адаптацыі да іншых галін тэхнікі і масавай вытворчасці», «Распрацоўка і стварэнне новага пакалення мікрасістэма-тэхнікі і ўніфікаваных інтэгральных сістэм падвойнага прызначэння на яе аснове», «Распрацоўка і засваенне серый інтэгральных мікрасхем і паўправадніковых прыбораў для апаратуры адмысловага прызначэння і падвойнага ўжывання».

Па ўсіх пералічаных праграмах грошы наўпрост марнаваліся. Праблема ў тым, што ва ўсіх выпадках прафінансаваныя з бюджэту СД тэхналогіі ўсё адно адставалі ад аналагічных замежных тэхналогій — як па кошце, так і па дасканаласці. А таму папросту не здолелі выйсці на рынак, знайсці спажываўцаў і хаця б акупіцца. Праўда, не вядома, ці ставілася наогул для гэтых праграм такая мэта.

Прыгожы бізнэс: даходы пакуль трымаюцца, але ўмовы пагаршаюцца

Таццяна ШАПУЦЬКА

Як адбіўся эканамічны крызіс на сферы прыгажосці? Ці ахвотна цяпер кліенты нясуць свае грошы на стрыжкі ды манікюры? Якія маркетынговыя фішкі дапамагаюць «трымацца на плаву»? З такімі пытаннямі мы звярнуліся да дырэктаркі мінскага салона прыгажосці Святланы Жукавай і прыватнай прадпрымальніцы-цырульніцы Ірыны. І атрымалі нечаканыя адказы!..

Апора бізнэсу — сталыя кліенты

Сталічны салон прыгажосці «Фабрыка мрояў» месціцца ў самым цэнтры горада, на вуліцы Змітрака Бядулі. Па доўгай лесвіцы спускаюся ўніз пад зямлю — і апынаюся ў невялікім утульным салонным памяшканні, дзе мяне ветліва сустракае дырэктарка Святлана Жукава і гасцінна прапануе фірмовую гарбату з зёлак, якія яна сама збірае і высушвае летам. Смачна! Мы ўсяджваемся ў пакойчыку для манікюры, які пакуль што пустуе. Аднак гэта не значыць, што кліентаў няма.

«Каб сказаць, што мы адчулі масавы адток кліентаў, то не. Але ж заўважна, што цяпер яны гатовыя выдаткаваць менш грошай на паслугі, чым раней, — напрыклад, замаўляюць больш простую стрыжку. Альбо звычай-

Святлана Жукава

ны манікюр, без распісу на пазногцях, ці робяць той жа манікюр радзей, а не кожны тыдзень, як раней», — кажа Святлана Жукава пра наступствы заняпаду ў эканоміцы для свайго бізнэсу.

Паводле яе слоў, у салон прыходзяць і людзі «з вуліцы», але ж асноўная частка наведнікаў — гэта сталыя кліенты, якія шмат гадоў карыстаюцца паслугамі і ўжо прыводзяць сваіх сямей-

нікаў. Мажліва, менавіта таму салон не пустуе.

«Да таго ж, мы аказваем больш гігіенічныя ды фізіялагічныя паслугі — напрыклад, мы робім чыстку ды масаж твару, але не робім амаладжвальныя ін'екцыі пад скуру. Робім манікюр, але не нарошчваем штучныя пазногці. Нашы працэдурны больш натуральныя ды патрэбныя нават проста з гігіенічных мэтаў, а не толькі дзеля прыгажосці, таму яны больш запатрабаваныя ў кліентаў, і яны не гатовыя цалкам адмовіцца ад іх дзеля эканоміі», — лічыць Святлана Жукава.

Праверкі, праверкі і яшчэ раз праверкі

Цікаўлюся, якія траты найбольш фінансавыя балючыя для салона прыгажосці? Зразумела, што арэнда ў цэнтры горада

нятанная, аднак на дадзены момант, кажа спадарыня Святлана, салон не гатовы пераязджаць кудысьці ў раён — гэта пацягне і страту часткі сталых кліентаў, і наогул пераезд вылеціць у капейку, на гэта грошай у салона зараз няма. Святлана Жукава адзначае, што найбольш турбуюць, канешне, высокія падаткі і пастаянныя праверкі, якія, як бы паспяхова ні прайшлі, заўжды заканчваюцца штрафамі: «Неафіцыйна правяраючы нам часта кажуць — ну вы ж разумеце, мы павінны абавязкова выпісаць за нешта штраф. А за што яго выпісаць — можна знайсці заўжды, хоць мы стараемся выконваць свае абавязкі бездакорна і ўсё трымаем у чысціні. Тазікі могуць быць няправільна, на думку правяраючых, складзеныя — ужо штраф. І турбуюць не столькі сумы штрафаў, хоць

Справа майстра баіцца

Сяргей ПУЛЬША

Кажуць, што тым, хто любіць кілбасу і палітыку, не варта ведаць, як робіцца і першае, і другое. Гэта ж тычыцца і жаночай прыгажосці. Мужчыны любяць глядзець на прыгожых жанчын, аднак ім лепей не ведаць, чаго гэта прыгажосць каштуе. Каб не страціць апетыт і сон, калі пачуюць, напрыклад, пра «экранаванне валасоў». Ці каб не з'ехаў дах ад коштаў.

Складаючы гэта агляд, я зразу меў, што ў сферы прыгажосці далёка не ўсё залежыць ад «крутасці» салона або наяўнасці сродкаў у кліента. Справа ў тым, што цана — гэта далёка не адзінае, на што глядзяць кліенткі. Важна ўсё — чысціня ў салоне, ветлівасць персаналу, увага адміністрацый... З такіх дробязяў і складаецца імідж установы.

На што звярнуць увагу

У Мінску, паводле звестак рэсурсу relax.by, існуе 331 салон прыгажосці. Гэта прыкладна адна

штука на шэсць тысяч жыхароў. Не дзіва, што мы ўжо не прыходзім у цырульнію проста так, а запісваемся «на час», як да лекара.

Прычым, з абывацельскага пункту погляду, цырульнія — гэта такі прыбытковы бізнэс: ёсць рукі, ёсць грабянец і нажніцы, стрыжы сабе і зарабляй. На самай справе, усё не так. Асноўная частка выдаткаў цырульніяў — гэта якраз «расходныя матэрыялы»: шампуні, фарбы, лакі і іншае. У залежнасці ад іх якасці і вытворцы гэтых матэрыялаў у вылікай ступені залежыць як кошт паслуг, так і наяўнасць кліентуры.

Гэта трэба ўлічваць асабліва, бо бывалі ўжо прэцэдэнты. Адзін з салонаў прыгажосці абвясціў «акцыю» са стрыжкай па 4.99 BYN. Праўда, у гэты кошт «забыліся» ўключыць адэкалон, гелі для ўкладкі валасоў, фены і шампуні. Кліенты, якія «купіліся на замануху», былі вельмі расчараваныя, калі замест абяцаных 4.99 цана вырасталала да 10 рублёў, пра што і пісалі абуральныя водгукі ў інтэрнэце.

Зрэшты, нягледзячы на суданосны «адзін да шасці тысяч», падчас крызісу салоны прыгажосці ідуць на самыя радыкальныя меры, абы толькі прывабіць і ўтрымаць кліента. Мноства нараканняў у жанчын выклікае афарбоўка валасоў. Ледзь-ледзь

не патрапіў — і адценне ўжо не тое, што трэба. З мужчынамі, як правіла, прасцей, яны — як стары тэлевізар: для большасці з іх існуе толькі 16 колераў, і «персік — гэта садавіна, а не колер».

У змаганні за кліента, напрыклад, мінская студыя прыгажосці «Гармонія» прапануе афарбоўку валасоў фарбай кліента (ад 26,50 рублёў, такая ж паслуга, але без «кліенцкай фарбы» каштуе ад 36,80 рублёў). З аднаго боку, збіваецца кошт, з іншага — калі кліент прынес не тую фарбу — вінаваты сам.

На які толькі крэатыў не ідуць салоны прыгажосці ў пагоні за кліентамі! Вы жадаеце проста пастрычыцца ў цырульні «Pastelle Salons»? Выдатна, жаночая стрыжка — 20 рублёў кароткія валасы, 25 — валасы доўгія. Стрыжка топ-стылістам — на 7–10 рублёў даражэй. А хочаце — вакол вас будзе скакаць цэлы дырэктар? Яго паслугі ўтры разы даражэйшыя за звычайную стрыжку — стрыжка жаночая арт-дырэктарам (кароткія валасы) абыдзецца ў 60 рублёў.

Хто тут VIP?

Прыгажосць, як вядома, патрабуе ахвяраў. Асабліва фінансавых. «Элітныя» і «VIP» салоны прыгажосці, нягледзячы на крызіс, трымаюць цэннік «на ўзроўні». Жаночая стрыжка ў сярэднім

вагаецца ў раёне 55–60 рублёў (сярэдня даўжыня валасоў).

А вось калі гэта прычоска (на мужчынскі погляд, паміж стрыжкай і прычоскай розніцы наогул

Шукаць салон па цэнавай катэгорыі — справа марная. Шукаць трэба майстра, і не важна, дзе ён працуе, — у VIP-салоне альбо ў цырульні другой катэгорыі

ніякай), то цана вагаецца ад 75 да 85 рублёў. Не бярам у разлік, вядома, прычоскі вясельныя — яны па цэнніку наогул зашкальваюць ад 100 да 120 рублёў. Вядомы салон «Iteira Sensation», які пазіцыянуе сябе ў класе «эліт», нароўні са святочнымі прычоскамі прапануе нават «урачыстую ўкладку валасоў» (ад 156,90 рублёў).

З афарбоўкай валасоў усё зусім складана. Мы ўжо казалі: шмат што залежыць ад фарбы. У «элітны» салон, вядома, са сваёй

фарбай не прыйдзеш. Таму і цэннікам адпаведны, і залежыць ад даўжыні валасоў і выкарыстаных прэпаратаў.

У салоне прыгажосці «VIP ROOM» (назва кажа сама за сябе) за гэта давадзецца выклаці ад 99 рублёў (Loreal Majirel, кароткія валасы) да 215 (Loreal Inoa, вельмі доўгія). Дый гэты яшчэ не мяжа. У элітным салоне «ЭтуальСпа» афарбоўка вельмі доўгіх валасоў безаміячным фарбавальнікам абыдзецца ў 250 рублёў. Некаторыя такога месячнага заробку не атрымліваюць!

Яшчэ жанчыны любяць фарбаваць пазногці. Класічны (абразны) манікюр у «эліт»-салонах пачынаецца ад 27 рублёў і да 46,50 рублёў (класічны манікюр комплексны ў «Iteira Sensation»). Еўрапейскі манікюр — ад 27 да 35 рублёў, апаратны — ад 32 да 50 рублёў.

Паклапаціцца пра пазногці на нагах каштуе амаль столькі ж, як пра валасы на галаве: апаратны педыкюр — ад 50 да 66 рублёў, з пакрыццём лакам — ад 61 да 80 рублёў.

Танней за ўсё абыдзецца зрабіць бровы. Карэкцыя броваў каштуе ад 16 рублёў (простая) да 20 (складаная).

Не VIP

У звычайных салонах прыгажосці ўсё гэта будзе каштаваць

МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

РАСІЯ. Чакаем чарговы рэферэндум?

На выбарах у Паўднёвай Асеці перамогу атрымаў спікер парламента Анатоль Бібілаў. Паралельна з абраннем новага кіраўніка краю прайшоў і рэферэндум, на якім амаль 80% выбаршчыкаў прагаласавалі за тое, што Паўднёвую Асецію варта перайменаваць у Дзяржаву Аланія (найменне «Рэспубліка Паўднёвая Асеція», тым не менш, захоўваецца як раўназначнае). Яшчэ ўчора лічылася, што такі рэферэндум быў патрэбны Маскве, каб на мапе з'явілася тая самая «Аланія». Бо слова «Аланія» таксама прысутнічае ў назве суб'екта Расіі Паўночнай Асеціі — Аланіі, што стварае падставы для аб'яднання асецінскіх рэспублік у складзе Расіі. Аднак цяпер паўстала новая версія. Незвычайны рэферэндум быў патрэбны, каб прыцягнуць выбаршчыкаў. Спраўды, нашто абывацелю хадзіць на выбарчы ўчастак, калі перамога Бібілава як чалавека Масквы была відавочнай? Іншая справа — перайменаванне краю. Лічыцца, што пасля Паўднёвай Асеціі ў Расіі таксама абмяркоўваюцца такога кшталту метады падвышэння якасці — сумяшчэнне рэферэндумаў па значных пытаннях з прэзідэнцкімі выбарамі ўвесну наступнага года. Пакуль дзяржаўная тэма плебісцыту — права грамадзян самі абіраць мэра. Дарэчы, апошні рэферэндум праходзіў у Расіі з нагоды Канстытуцыі 1993 года. Тады ён выклікаў падвышаны ажыятаж і палітычны драйв сярод насельніцтва.

Паводле расійскай прэсы

ФРАНЦЫЯ. Гульня — зброя пралетарыяту

Французскі леварадыкал Жан-Люк Меленшон працягвае ўздымацца ў рэйтынгах кандыдатаў на пасаду прэзідэнта, якога французы будуць абіраць напрыканцы красавіка. Атрымаўшы літаральна за тыдзень 7 пунктаў, ён выйшаў на трэцяе месца ў спаборніцтве за Елісейскі палац. Такую дынаміку журналісты тлумачаць у тым ліку інтарэсам публікі да камп'ютарнай гульні «Fiscal Combat». Гэта, дастаткова прымітыўна на фоне сучасных камп'ютарных забаваў гульня, героем якой з'яўляецца сам Меленшон. Паводле сцэнару, Меленшон крочыць па вуліцах і натыкаецца на заможных французскіх алігархаў і палітыкаў. Задача гульца — схпіць буржуа, які вымушаны адкупіцца нейкай сумай у бюджэт Францыі. Каб стаць пераможцам, трэба стрэсці сімвалічныя 270 мільярдаў еўра — менавіта на столькі Меленшон абяцае папоўніць бюджэт Францыі за кошт падаткаў з багатых у выпадку свайго абрання. Дарэчы, Меленшон не спыніўся на гэтым у выкарыстанні новых тэхналогій у палітычных мэтах. 11 красавіка яго галаграма з'явілася на мітынгах у некалькіх гарадах краіны.

Паводле французскай прэсы

КАНАДА. Далучыць Шатландыю

Уплывовае канадскае выданне «The Globe and Mail» заклікала ўрад краіны прапанаваць Шатландыі стаць часткай Канады. Такі варыянт, на думку журналістаў, цалкам рэальны ў выпадку, калі шатландцы на запланаваным рэферэндуме прагаласуюць за выхад са складу Вялікабрытаніі. Увогуле, у Шатландыі даміную ідэя пра тое, што край павінен стаць незалежнай дзяржавай — сябрам ЕС. Між тым, «The Globe and Mail» піша, што статус канадскай правінцыі дасць Эдынбургу значна больш бонусаў. Шатландыя будзе не толькі новым эканамічным нервам Канады. Маючы за спінай Канаду, шатландскі ўрад можа стаць моцным гульцом еўрапейскай палітыкі. І самае галоўнае — адрозніваць будзе вырашана вельмі балючая праблема стабільнасці новай шатландскай валюты. Лічыцца, што без субсідый з Лондану яна адрозніваецца. Такого сцэнару можна пазбегнуць, калі гарантам шатландскага фунта будуць канадскія банкі. Нягледзячы на ўсе плюсы, якія «The Globe and Mail» абяцае шатландцам у выпадку ўніі з Канадай, тыя вельмі асцярожна адрэагавалі на прапанову. Паводле большасці каментарараў, праект далучэння да Канады вельмі не зразумелы для звычайнага шатландца.

Паводле канадскай прэсы

ТУРКМЕНИСТАН. Бердымухамедаў напісаў гімн алімпіяды

Праўда, гэта гімн не сусветнай, а пакуль толькі Азіяцкай алімпіяды, якая запланаваная на гэтую восень у Туркменістане. Як і кожнаму саліднаму мерапрыемству, алімпіядзе быў патрэбны гімн. Таму ў сакавіку быў абвешчаны конкурс, у якім удзельнічалі ў асноўным культурныя супрацоўнікі краіны. У пачатку красавіка канкурсанты апрэлюднілі свае творы на спецыяльным канцэрце, у межах якога мусіў быць названы пераможца. Скончыўся той канцэрт нечакана. У фінале на сцэну выйшаў сам туркменскі прэзідэнт Бердымухамедаў і прапанаваў у якасці варыянта галоўнай песні спаборніцтваў свой тэкст пад назвай «Наперад, наперад, толькі наперад, край родны Туркменістан!». Не адыходзячы ад касы, туркменскі лідар заспяваў свой твор ды атрымаў шквал бурных авацый. Сябры камісіі адрозніваць аднагалосна падтрымалі песню, напісаную на вершы і музыку кіраўніка дзяржавы. Трэба дадаць, што раней прэзідэнт падкарэктаваў і сімваліку гульняў. У сувязі з гэтым можна не сумнявацца, што на алімпіядзе нас чакае шмат сюрпрызаў.

Паводле туркменскай прэсы

Ці будзе ваяваць посткемалісцкая Турцыя?

Алег НОВІКАЎ

Наступствы канстытуцыйнага плебісцыту ў Турцыі, які прызначаны на 16 красавіка, завочна шмат у каго ў свеце выклікаюць заклапочанасць. Больш за іншых непакояцца грэкі.

Ужо ў гэтую нядзелю туркам давядзецца даць або не даць згоду на 18 паправак у цяперашнюю рэдакцыю Асноўнага закону. Сярод паправак — адмена пасады прэм'ер-міністра, павелічэнне колькасці дэпутатаў парламента, рэфармаванне судовай сістэмы і гэтак далей. У суме рэформа прывядзе да таго, што замест парламенцкай рэспублікі ў Турцыі паўстане прэзідэнцкая.

Праўда, сярод турэцкіх палітолагаў модна называць будучы рэжым не «прэзідэнцкай рэспублікай», а «султантам». І не толькі таму, што Эрдаган пасля 16 красавіка будзе мець прэрагатывы, падобныя на кампетэнцыі манарха. Змены ў Канстытуцыю адбываюцца на фоне радыкальнай рэвізіі кемалісцкай спадчыны і адмовы ад курсу на еўраінтэграцыю. Вакантную нішу займае настальгічны флёр па часах, калі Турцыя была ядром Асманскай імперыі.

І, глядзячы па ўсім, канцэпцыя «асманскі свет» не абмяжуецца калектыўнымі сеансамі ўспамінаў пра добрыя мінулыя часы. Дастаткова ўзгадаць абставіны нядаўніх выбараў у Балгарыі, якая ўваходзіла ў тую імперыю і дзе дасюль жыве вялікая грамада мусульман. Напярэдадні выбараў Анкара стварыла і лобіявала праз дзяржаўныя інстытуты сваю партыю.

Больш за ўсё занепакоеныя рэнесансам «неасманізму» ў Афінках. Тут не выключаюць і адкрытага канфлікту з суседзямі. З аднаго боку, фармальнага падстаў для канфрантацыі няма. Існуе Лазанская дамова 1923 года, якая праводзіць мяжу паміж дзяржавамі. Аднак на турэцкім баку мяжы хапае крытыкаў той дамовы. Лічыцца, што Лазанская дамова складалася ва ўмовах хаосу пасля грэка-турэцкай вайны 1919–1923 гадоў і што шмат дэталей у яе тэксце не пралічылі. Прынамсі, сам Эрдаган казаў: ён не лічыць дакумент «сакральным», і нават ахарактарызаваў яго як «кепскае пагадненне».

Часткова «султан» мае рацыю. Напрыклад, дамова не тычыцца шэрагу астравоў ля берагоў Турцыі, якія зараз знаходзяцца пад грэчаскай

адміністрацыяй. Канчаткова грэчаскімі яны сталі дзякуючы італьянскім фашыстам, што, захапіўшы гэтую частку Грэцыі, дамагліся ад Анкары, каб тая прызнала астравы не турэцкімі.

У любым выпадку, глеба для канфлікту існуе, пра што лепш за ўсё сведчаць трагічныя падзеі на мяжы 1995 і 1996 гадоў. Менавіта тады ля вострава Кардак, што ў турэцкай версіі называецца Імія, адбыліся сутычкі, якія некаторыя нават негалосна называлі вайной.

На Каляды 1995-га адзін з турэцкіх чыноўнікаў нечакана абвясціў выспу, дзе няма жыхароў, турэцкай тэрыторыяй. У адказ на востраве з'явіўся дэсант грэчаскай грамадскасці з суседняга муніцыпалітэту, які ўрачыста ўзняў на ёй сцяг Грэцыі. Адаказ Турцыі не прымусіў чакаць. Праз пару дзён журналісты турэцкай газеты «Hürriyet», якія прыбылі на востраў, у сваю чаргу, перад камерамі ўзнялі на Кардаку турэцкі сцяг.

Да грамадскіх актывістаў і журналістаў падцягнуліся жаўнеры, караблі і самалёты. Толькі за адзін дзень — 1 лютага 1996-га — туркі каля 150 разоў парушылі паветраную мяжу Грэцыі. Нічога дзіўнага ў тым, што хутка пачаліся сапраўдныя вайсковыя сутычкі, у выніку якіх тры чалавекі былі забітыя. Спіраль эскалацыі ўдалося спыніць выключна коштам асабістага ўмяшання тагачаснага амерыканскага прэзідэнта Біла Клінтана, які ўсталяваў мір па формуле: «no ships, no troops, no flags» (няма караблёў, няма войскаў, няма сцягоў).

У Афінках не выключаюць рымейка падзеяй 20-гадовай даўніны. Па-першае, праблема астравоў у тактычным плане вельмі важная для Эрдагана. Спекуляцыя вакол астравоў дазваляе прыцягнуць на свой бок частку нацыяналістаў-кемалістаў. Тыя (напрыклад, лідары ўльтранацыяналістычнай партыі МНР), даўно заклікаюць урад аднабакова абвясціць той жа Кардак і яшчэ

17 спрэчных астравоў часткай Турцыі.

Па-другое, Анкара мае крыўду на Грэцыю праз тое, што Афіны далі палітычны прытулак жаўнерам — удзельнікам спробы путчы ў ліпені мінулага года. 29 студзеня 2017-га, калі Грэцыя надала пугчыстам прытулак, кіраўнік вайсковага штабу Турцыі асабіста прыняў удзел у правакацыі: яго карабель увайшоў у тэрытарыяльныя воды Грэцыі ў раёне ўсё таго ж вострава Кардак.

Пры гэтым цяперашняя Грэцыя праз эканамічны крызіс і наплыв мігрантаў з Блізкага Усходу не здольная парытэтна рэагаваць на правакацыі з боку Турцыі. Слабая надзея і на дапамогу НАТО, куды ўваходзяць абедзве краіны. Усе памятаюць, як у 1974-м Паўночнаатлантычны альянс ігнараваў скаргі грэкаў і грэкаў-кіпрыётаў на конт стварэння пад патранатам Анкары сепаратысцкай краіны «Паўночны Кіпр».

Застаецца дадаць, што туркам нават не трэба дасылаць вайсковыя караблі, каб шантажаваць грэкаў. У свой час Эрдаган папярэдзіў, што ў выпадку абвастрэння ЕС рызыкую атрымаць яшчэ больш мігрантаў, якіх Турцыя будзе накіроўваць менавіта на спрэчныя з Грэцыяй астравы.

У той жа час трэба заўважыць, што і ў кіраўніцтве Грэцыі таксама хапае аматараў надзімаць сабе рэйтынг за кошт ура-патрыятычнай рыторыкі. У тым ліку гэта Панас Каменас, лідар партыі «Незалежныя грэкі», якую цяперашні прэм'ер-леварадыкал Алексіс Цыпрас у 2016-м запрасіў ва ўрадавую кааліцыю. «Незалежныя грэкі» і асабіста Каменас, які зараз мае пасаду міністра абароны, у 1996-м спрыялі выбуху патрыятычнай істэрыкі вакол Кардаку (Іміі).

Ці з'явіцца на мапе новая гарачая кропка, мы даведаемся адносна хутка. У асноўным аглядальнікі спадзяюцца, што разв'язваць рукі Эрдагану на грэчаскім фронце не дазволіць больш актуальная сірыйская тэма.

Фота www.brookings.edu

«Вялікая кааліцыя» назаўжды?

Алег НОВІКАЎ

Пасля 26 сакавіка, калі адбыліся выбары ў зямлі Саар, ход кампаніі па выбарах у Бундэстаг змяніў фармат. Дэталі «Новаму Часу» распавядае дарадчык фракцыі партыі «Левыя» ў нямецкім парламенце Сяргей Кірчук.

— Яшчэ ўчора ўсе казалі, што прыход да ўлады ў ФРГ кааліцыі левых сілаў (сацыял-дэмакраты, «Левыя», «Зялёныя») амаль непазбежны. І пасля гэтага левыя атрымалі халодны душ — на выбарах у Саары кансерватары святкавалі пераканаўчую перамогу. Тут жа запаволіўся і рост папулярнасці эсдэкаў, які не спыняўся амаль са снежня мінулага года. Ці кааліцыя левых усё ж магчымая?

— Пасля выбараў у Саары мала хто верыць, што левая кааліцыя можа прыйсці да ўлады. Усе апытанні сведчаць пра дэфіцыт дэпутацкіх мандатаў пад такі праект — не кажучы пра нарастаючую канфрантацыю паміж патэнцыйнымі ўдзельнікамі блоку. Усё паслядоўна ідзе да таго, што ўвосень кіраваць краінай зноў будзе так званая «вялікая кааліцыя» — эсдэкі і хадэкі. Аднак гэта не азначае, што выбарчая інтрыга цалкам знікла. Лідар партыі, якая атрымае большасць, стане канцлерам. Адсюль — жорсткая барацьба паміж прыхільнікамі сацыяліста Марціна Шульца і хрысціянскай дэмакраткі Ангелы Меркель. Абедзве партыі зараз маюць прыкладна па 32–33 працэнты падтрымкі.

— Нягледзячы на тое, што варыянт левай кааліцыі зараз больш фантомны, чым раней, ён застаецца. Пры такім раскладзе партыя «Левыя» можа ўсур’ёз прэтэндаваць на тое, каб узначаліць знешнепалітычны дэпартамент Германіі. Аднак цяжка ўявіць, што Сара Вагенкнехт

— кандыдатка ад «Левых», якая патрабуе роспуску блоку НАТО, можа ўзначаліць нямецкі МЗС...

— Думаю, што большасць аднапартыйцаў Сары Вагенкнехт таксама не верыць у такі сцэнар. Калі левая кааліцыя сапраўды адбудзецца, радыкалаў кшталту Сары будуць намагацца не дапусціць на першыя ролі ва ўрадзе. Магчыма, «Левыя» і атрымаюць пасаду кіраўніка МЗС, аднак гэтым кіраўніком, хутчэй за ўсё, будзе вельмі ўмераны па поглядах палітык, нахштальт Грэгара Гізі. У сувязі з гэтым шмат партыйцаў увогуле прыныпова супраць удзелу ў федэральным урадзе. Бо ўплыў партыі на курс кабінету будзе вельмі абмежаваны, а вось яе дыскрэдытацыя амаль непазбежная.

— Нават калі партыя Шульца не пераможа, дуэль на роўных з Меркель — сапраўдны прарыў для сацыял-дэмакратаў. Амаль дзесяцігоддзе яны адставалі ад кансерватараў амаль на 10–15 працэнтаў. За кошт чаго сацыял-дэмакратам удалося радыкальна скараціць дыстанцыю?

— Ім, безумоўна, трэба быць удзячнымі асаблівым якасцям і біяграфіі Марціна Шульца. Як вядома, у свой час цяперашні кандыдат ад эсдэкаў быў алкаголікам. Шмат хто з простых немцаў робіць на сябе праекцыю гісторыі Шульца, які «завязаў» і зрабіў такую бліскучую палітычную кар’еру. Маўляў, я таксама магу вось так — заўтра кіну кепскія звычкі і мабілізуюся. Акрамя таго, каб дамагчыся перамогі, Шульц гатовы вельмі шмат абяцаць, асабліва ў сацыяльнай сферы.

Хапае прыхільнікаў Шульца і ў асяроддзі эліты. Істэблішмент паступова канстатуе, што Германія, так ці інакш, — частка Еўрасаюза, у кулуарах якога ўсё і вырашаецца. Лічыцца, што Шульц, як былы спікер Еўрапарламента, лепш ведае еўрапейскую «кухню» і, адпаведна, больш патрэбны для краіны, чым Ангела Меркель.

— Акрамя стабілізацыі рэйтынгу эсдэкаў назіраецца

скарачэнне сімпатый да правых папулістаў з партыі «Альтэрнатыва для Германіі» (AfD), якая спекулявала на пытанні мігрантаў. За месяц AfD страціла амаль 6 працэнтаў. Няўжо гэтая праблема адышла на другі план?

— Цяпер усё больш каментараў згадваюць словы Меркель, якія яна сказала ў час, калі навала мігрантаў дасягнула піку: «Мы гэта пераадолеем». Тады лічылася, што гэта проста дэмагогія, аднак сёння зразумела: Меркель мела рацыю. Германія нейкім, дасюль незразумелым чынам, «пераварыла» каля мільёна мігрантаў. Іх прысутнасць у побыце практычна не адчуваецца. Агульны градус злачыннасці — невысокі. Не спраўдзіліся і жудасныя прагнозы праварадыкалаў пра тое, што міграцыя пагоршыць стан працоўнага рынку. Наадварот, сёння ў тым жа Берліне ўпершыню за працяглы час можна дастаткова лёгка знайсці працу. Нарэшце, унутры самой AfD ажывілася бескампрамісная вайна паміж рознымі фракцыямі. Усё гэта раздражняе выбаршчыка правых папулістаў. Паступова некаторыя вяртаюцца ў лагер партый, за якія галасавалі раней.

— Ці можна казаць, што Германія пераадолела палітычны крызіс, маркерамі якога быў поспех правых папулістаў і шэраг правалаў хрысціянскіх дэмакратаў на мясцовых выбарах? Як следства, увосень мы пабачым Германію, якой яна была да крызісу з мігрантамі — зможнай і палітычна стабільнай краінай, лідарам ЕС?

— Пакуль я б не спяшаўся з такімі высновамі. Шмат што будзе залежаць ад вясновых выбараў у Францыі. Не выключана, што на ход кампаніі паўплывае і глабальная сітуацыя, напрыклад, канфлікт у Сірыі. Таксама нельга забывацца пра тое, што AfD, хаця шмат і страціла, аднак дасюль прэтэндуе на праход у Бундэстаг. Экстрэмісты ў парламенце будуць уплываць на агульнапалітычны фон, мець выходы на дзяржаўнае фінансаванне і падтрымліваць адчуванне нестабільнасці.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

Кармэ Чакон

Смерць адной з лідарак іспанскіх сацыялістаў, былога міністра абароны, ва ўзросце 46 гадоў стала шокам для ўсёй краіны.

Іспанія памятае яе дзякуючы знаходжанню ў 2008–2011 гадах на пасадзе міністра абароны. Яе пасаду разглядаюць як новую старонку ў гісторыі іспанскай палітычнай культуры, дзе традыцыйна жанчын ніколі не дапускалі да сілавых ведамстваў. Дадатковы каларыт міністру абароны дадала тое, што яна ў той час была цяжарнай. Нават пасля нараджэння дзіцяці Чакон працягвала працаваць у апарата міністэрства, дзе для яе быў зроблены асобны дзіцячы куток.

У 2008 годзе Чакон была прызнаная найбольш папулярным палітыкам у Іспаніі. У 2009-м яна дамаглася вываду іспанскіх жаўнераў з Косава, што рэзка крытыкавалі саюзнікі па НАТО. З іншага боку, яна дамаглася пашырэння іспанскага кантынгенту ў Афганістане, паколькі не бачыла для краіны перспекываў без перамогі над талібамі.

Кармэ Чакон у свой час разглядала як прэтэндэнта на пасаду лідара партыі, што аўтаматычна рабіла яе прэм’ерам краіны. Аднак на партыйным кангрэсе большасць галасавала за іншую кандыдатуру. Пасля гэтага, праўда, Чакон рэгулярна абіралі ў парламент. Застаецца дадаць, што Чакон — этнічная каталонка, аднак яна заўжды выступала супраць незалежнасці рэгіёну.

Уладзімір Плахатнюк

У Малдове прадухілена спроба забойства самага ўплывовага малдаўскага алігарха, лідара мясцовай дэмпартыі і адначасова самага ненавіснага ў краіне палітыка (антырэйтынг Плахатнюка — 90 працэнтаў).

Само забойства кілеры павінны былі здзейсніць з дапамогай залпу з РПГ з тэрыторыі дзіцячага садка па будынку, у якім знаходзіцца офіс алігарха ў Кішыніеве. Драматычнасці інцыдэнту дадала тое, што ў спыненні зламыснікаў удзельнічалі і праваахоўныя органы Украіны. Прычым, аперацыя з боку Украіны па прадухіленні забойства малдаўскага алігарха курыраваў асабіста Пётр Парашэнка. У Кіеве таксама была распаўсюджана заява ўкраінскай дзяржаўнай памежнай службы, што «замах на Плахатнюка курыравалі спецслужбы РФ».

Цяпер малдаўская грамадскасць актыўна спрабуе разабрацца: дзе праўда, а дзе выдумка? Тэарэтычна, можна выказаць здагадку, што нейкія асабістыя ворагі алігарха планавалі яго забойства. Але ў Малдове інфармацыю пра замах успрынялі ў якасці чарговай спробы дэзынфармацыі насельніцтва. Праблема ў тым, што раней спецслужбы Малдовы раскрывалі адну за адной спробы здзейсніць дзяржаўны пераварот, што прымусіла абывацеля скептычна ставіцца да заяваў сілавікоў.

Марыён Марэшал Ле Пэн

Французскі палітык, дэпутатка парламенту ад партыі «Нацыянальны фронт» і, нарэшце, пляменніца старшыні партыі Марын Ле Пэн, абвясціла пра сыход з палітыкі.

Грамадствам гэта было ўспрынята як чарговы эпізод серыялу пра сям’ю Ле Пэн. Нагадаем, што ў папярэднім эпізодзе бацька Марын Жан-Мары Ле Пэн абвінаваціў дачку ў тым, што яна збіраецца яго забіць з-за крытыкі цяперашняга іміджу партыі. Таксама бацька спрабаваў праз суд аднавіць сяброўства ў «Нацыянальным фронце», які ён, дарэчы, сам і заснаваў.

Адразу з’явіліся плёткі, што наступнай ахвярай Марын аказалася Марыён, якую сапраўды называюць узыходзячай зоркай французскай палітыкі. Маўляў, цяперашняя лідарка «Нацыянальнага фронту» не прабачыла Марыён словы пра тое, што не будзе міністрам у выпадку перамогі роднай цёткі. Пачалі казаць пра магчымы раскол партыі. Праўда, у выніку Марыён узяла словы назад, паабяцаўшы прыняць удзел у наступных выбарах у парламент.

Пакуль не зразумела, што сапраўды адбываецца паміж цёткай і пляменніцай. Відавочна толькі тое, што серыял пра сямейства Ле Пэн будзе працягвацца — на радасць бульварнай прэсе.

Партызан і арганізатар «вялікага тэрору» на Ушаччыне

Алесь КІРКЕВІЧ

Супрацоўнікі НКУС спрычыніліся да масавых сталінскіх рэпрэсій у Беларусі. Адначасна — тое ж ведамства арганізоўвала антынямецкі супраціў у «тыле ворага» падчас Другой сусветнай вайны. Часцяком і першае, і другое рабілі тыя ж самыя людзі.

Летняя ноч з 29 на 30 ліпеня 1943 года ў Асіповічах прайшла ў надзвычайным рэжыме. Жыхары горада і ваколіц былі абуджаныя выбухамі на чыгуначнай станцыі, з вокнаў і падворкаў быў бачны вогненны шторм. Гарэлі нямецкія вагоны, платформы з «тыграмі», будынак станцыі. Узрываўся бочкі з палівам: яны ўзляталі ў асветленае агнём начное неба ды падалі на адлегласці ад эпіцэнтру. Немцы ў паніцы дакладвалі, што на станцыю здзейснены бомбавы ўдар.

«Значны поспех партызанаў»

Авіяналёт? Не, усё было па-іншаму. Дыверсійны атрад «Храбрецы» пад кіраўніцтвам Рабцэвіча ўлетку таго ж года атрымаў заданне падарваць дзейнасць станцыі Асіповічы — важнага чыгуначнага вузла, праз які немцы перакідавалі тэхніку і жывую сілу на ўсходні фронт. Праз Асіповічы, у тым ліку, праходзілі танкі ды самаходкі ў раён Курскай дугі. Заданне — першачарговай важнасці.

Адказным за выкананне быў прызначаны камандзір выведкі атраду Сцяпан Змушко. Гэта ён дамовіўся з працоўным станцыі Крыловічам, каб той незаўважна замацаваў атрыманы ад дыверсантаў магнітныя міны на баках цыстэрнаў з палівам падчас абходу. Усяго дзве міны, паводле партызанскіх зводак, знішчылі цэлы чыгуначны вузел.

Дзёрзкая аперацыя была паспяховай. Пазней яе высока ацанілі, як «свае», так і «чужыя». Генерал Панамарэнка, кіраўнік Цэнтральнага штабу партызанскага руху, пісаў пра «вялікае значэнне дыверсіі»: маўляў, нават пачатак аперацыі «Цытадэль» немцы адклалі праз затрымку з пастаўкамі новых танкаў ва ўдарную групоўку. Былы афіцэр Генштабу Германіі Міддэльдорф апісаў падзеі як «значны поспех партызанаў».

Ад дыверсій на чыгунцы да «ліквідацыі Уласава»

Хто ж такі «Храбрецы» ды камандзір выведкі Змушко? Выведвальна-дыверсійная група з такой кодавай назвай была накіраваная на тэрыторыю занятай немцамі БССР 4-м упраўленнем НКУС СССР 25 чэрвеня 1942-га — за год да аперацыі ў Асіповічах. Група

былому партызану, такая праца мусіла быць блізкай Сцяпану Васільевічу.

У маі 1955-га падпалкоўнік выходзіць на заслужаную пенсію, яго след губляецца. Званне палкоўніка чамусьці яму так і не далі, нягледзячы на шматлікія заслугі і кіруючыя пасады. На момант выхаду на пенсію Змушко меў на мундзіры два ордэны Чырвонай Зоркі, ордэн Леніна, ордэн Айчыннай Вайны I ступені. Сярод іншага — прысвоены ў 1944 годзе знак «Заслуженный работник НКВД», які ў пэўных колах цаніўся вышэй за іншыя ўзнагароды.

Вычышчаў Ушаччыну ад «шпіёнаў» ды «шкоднікаў»

На першы погляд, Сцяпан Васільевіч — хрэстаматычны герой з фільмаў пра партызанаў ды падпольшчыкаў. Але што наконт ягонай даваеннай біяграфіі? Чым Змушко займаўся да 1941 года? Ён нарадзіўся ў 1905 годзе ў вёсцы Рудня Гарбавіцкая Мінскай губерні. Для ўдзелу ў кастрычніцкай рэвалюцыі і Грамадзянскай вайне, зразумела, быў занадта малады. Але ўжо ў 1929-м далучыўся да партыі, неўзабаве — у 1932-м — стаў слухачом курсаў пры

Шмат хто з тых, хто кіраваў расстрэламі, фальсіфікаваў справы, знішчаў цэлыя сем'і ў 1930-я, вярнуўся ў Беларусь у 1940-я гады з агентурна-дыверсійным заданнем, каб пасля вайны стаць героем... Як нам зараз ставіцца да гэтых людзей?

звычайкі генерала для падрыхтоўкі забойства. Аднак ішоў ужо 1944 год, Уласаў адышоў на Захад, а «Храбрецы» перамясціліся на тэрыторыю Польшчы ўжо з новымі задачамі...

Вернемся, аднак, да Змушко. На 1944–1945 гады прыпадае пік ягонай кар'еры: ён, у званні падпалкоўніка, прызначаны начальнікам упраўлення НКДБ па Мінскай вобласці. Пасля — нечаканы перавод у аналагічнае ўпраўленне ўжо Брэсцкай вобласці. Далей — пераводы ў Наваградск, Слонім, праца па Гродзенчышчыне, поўнай у тыя гады дыверсантамі ды «ляснымі братамі» розных поглядаў. Як

Паўнаважным прадстаўніцтва АДПУ пры СНК СССР па Беларускай вайскавай акрузе.

Сваю кар'еру чэкіста ён пачаў нават раней, ад 1930-га, упаўнаважаны Чашніцкага райаддзела ДПУ, з 1932-га — Гарадоцкага, з 1933-га — намеснікам начальніка Палітычнага аддзела саўгаса «Замошша» (Плешчаніцкі раён) па працы АДПУ-НКУС. У 1935–1941, на працягу шасці гадоў, ён — начальнік Ушачкага райаддзела НКУС. Такім чынам, час «вялікага тэрору» Змушко адпрацаваў менавіта тут. Адпрацаваў па поўнай: «так, чтобы товарищ Сталин сказал: «Спасибо».

Калі звяртацца да матэрыялаў расійскага «Мемарыялу», то праз палітычныя рэпрэсіі на Ушаччыне з 1935 па 1941 год прайшло амаль паўтысячы чалавек: сайт выдае 474 прозвішчы. Сабатажнікі, шпіёны, шкоднікі... — стандартны спіс. Зразумела, што ўсё гэта рабілася пад кіраўніцтвам усё таго ж Сцяпана Змушко.

Сярод рэпрэсаваных і мой прадзед: Кварцёнак Восіп (Язэп) Сцяпанавіч, удзельнік Грамадзянскай вайны, які добра ведаў Фурманова і меў наградную зброю. У 1930-я — старшыня калгасу «Сака і Ванцэці» ў вёсцы Цялічына Ушачкага раёна. 12 лістапада 1937 года яго забралі акурат пасля нарады ў Полацку, прымеркаванай да гадавіны Кастрычніка. 19 снежня таго ж года ён быў расстраляны ў Оршы (абвінавачаны ў шпіянажы на карысць Польшчы). Тады ж быў арыштаваны і расстраляны ягоны брат Іван, таксама ветэран Грамадзянскай вайны...

Паводле сумнай іроніі лёсу, дачка Восіпа Кварцёнка Ніна, мая бабуля, у часы вайны была партызанскай сувязной там жа, на Ушаччыне. Распаўсюджвала ўлеткі, нават разам са сваяком вазіла партызанам выбухоўку. Немцы арыштоўвалі Ніну Кварцёнак, дапытвалі, імітавалі расстрэл, каб знішчыць найперш маральна. Аднак бабуля збегла, засталася жывая. Цікава, ці магла яна ўявіць, што ваюе не проста на адным баку, але яшчэ і ў адным раёне з катом свайго бацькі? Ці магла перасекчыся з ім выпадкова, перадаючы нешта ці забіраючы згодна заданню камандзіра? Ці рэзала вуха таварышу Змушко прозвішчы мясцовых партызанаў, сваякоў якіх ён знішчаў у 1930-я?..

Кат ці вызваліцель?

І за савецкім часам, і сёння пра дыверсантаў, закінутых з «большой земли» ў нямецкі тыл падчас вайны, пішуць кнігі, здымаюць фільмы, на іх прыкладзе выходзяць маладзё. Зразумела, што збольшага падобная дыверсійная дзейнасць была інспіраваная органамі дзяржбяспекі — чэкісты складалі касцяк падобных групаў. Чэкісты ж пасля вайны змагаліся з «бандамі» ды «заходнімі шпіёнамі», што яшчэ хаваліся па лясах.

Атрымліваецца, што шмат хто з тых, хто кіраваў расстрэламі, фальсіфікаваў справы, па-садыску дапытваў, беспадстаўна абвінавачваў, знішчаў цэлыя сем'і ў 1930-я, вярнуўся ў Беларусь у 1940-я гады з агентурна-дыверсійным заданнем, каб пасля вайны стаць героем... Як нам зараз ставіцца да гэтых людзей? Ці лічыць іх «вызваліцелямі»? Урэшце, каго яны забілі больш — беларусаў альбо немцаў?..

Для справядлівасці варта сказаць, што Сцяпан Змушко наўрад ці быў чалавекам малодушным. Усё ж такі не адседжваўся ў савецкім тыле, а

рызыкаваў жыццём штодня, калі знаходзіўся на тэрыторыі ворага. Ды і на падобныя заданні органы дзяржбяспекі наўрад ці пасылалі абы-каго: толькі прафесіяналаў. Але ці рэабілітуе гэта Сцяпана Васільевіча перад нашчадкамі? Ці можна спачатку адной рукой забіваць суайчыннікаў, а пасля — іншай рукой — «вызваліць»?..

Калі прыняць логіку аб тым, што, маўляў, «час быў такі», то давайце працягваць лагічную лінію. У такім разе, і беларускіх нацыяналістаў, якія супрацоўнічалі з нямецкімі спецслужбамі — Барыса Рагулю, Зміцера Касмовіча, Рыгора Зыбайлу, Міхала Вітушку і іншых — таксама няма ў чым вінаваціць. «Час такі»... Значыць, варта прызнаць, што падчас сутыкнення двух таталітарных рэжымаў беларусы аказаліся ў стане, набліжаным да грамадзянскай вайны.

Такім чынам, ані ўніверсальнага алгарытму дзеянняў на той час, ані ідэальнага пантэону герояў, прымаальных для кожнага, мы не можам мець — усё індывідуальна. А калі так, дык і лічыць адных адназначна забойцамі, а іншых — адназначна героямі не маем аніякага права.

Фота С. Змушко — з прыватнага архіву

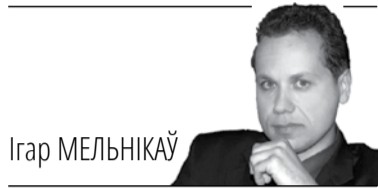
Лічбы і факты

За гады вайны з ліку спецыяльных партызанскіх групаў і атрадаў НКДБ БССР загінула падчас спецаперацыяў 360 чэкістаў, 254 атрымалі цяжкія раненні, 60 супрацоўнікаў дзяржбяспекі лічацца і зараз зніклімі без вестак. Усяго ж з 1941 па 1943 год у выведвальных органах партызанскіх фармаванняў на Беларусі працавала 564 супрацоўніка органаў дзяржбяспекі БССР (разам з супрацоўнікамі вайскавай контрвыведкі). А колькі яшчэ было агульнасавецкіх чэкістаў?..

Да снежня 1941-га за лінію фронту было накіравана звыш 40 груп асаблівага прызначэння (больш за 1200 чалавек). Толькі ў 1943 годзе наркаматам дзяржбяспекі БССР у тыл закінута больш за 50 падраздзяленняў чэкістаў са спецазначэннямі, з ліпеня 1943 па ліпень 1944-га — 60 выведвальных падраздзяленняў, а гэта больш за 700 удзельнікаў. (паводле кнігі А.К. Салаўева «Они действовали под разными псевдонимами»)

«Рабуюць і цягнуць адтуль усё, што могуць»

Ігар МЕЛЬНИКАЎ

Нягледзячы на працу савецкай прапаганды, жыхары БССР па-рознаму ўспрынялі падзеі 17 верасня 1939 года.

Мужчыны — у войска, жанчыны — у краму

Як вядома, Крэмль з першага дня Другой сусветнай вайны ўважліва сачыў за падзеямі ў суседняй Польшчы. Мяжа з Польшчай была побач, а там, за «рыжскім кардонам», для значнай колькасці грамадзян савецкай Беларусі жылі не абстрактныя «браты», а рэальныя сваякі, якія па розных абставінах засталіся ў Польшчы.

Ужо праз тыдзень пасля нападу Трэцяга Рэйху на Другую Рэч Паспалітую ў БССР абвясцілі вайсковыя зборы, і ўсе мужчыны (з 1899 па 1915 гады нараджэння) былі мабілізаваныя ў Чырвоную Армію. 11 верасня 1939 года войскі Беларускай асаблівай вайскавай акругі ператварылі ў Беларуска-польскі фронт. У той жа час былі прыведзены ў баявую гатоўнасць Мінскі ўмацаваны раён, які ў выпадку вайны мусіў прыкрыць вавац сталіцу БССР. Кулямётныя батальёны, якія неслі службу ў ДАКах на мяжы, былі папоўнены за кошт прыпісанага складу.

Што гэта ўсё значыла? Тое, што і савецкі бок рыхтаваўся да вайны. І гэта разумелі звычайныя жыхары памежнай рэспублікі. Хутка ў крамах Мінска і іншых гарадоў пачалі знікаць соль, запалкі, мука, цукар і іншыя «стратэгічныя» тавары. Людзі масава пайшлі ў банк і пачалі здымаць грошы з рахункаў. Так, у адной з мінскіх ашчадкаса за перыяд з 1 па 9 верасня 1939 года людзі знялі 1 264 999 рублёў. У Бабруйску ў адзін з вераснёўскіх дзён у банку грошы ўвогуле скончыліся, і супрацоўнікі ашчаднай касы замовілі ў дзяржбанку яшчэ 300 тысяч рублёў.

«Віншую з вызваленнем ад панскай залежнасці»

Людзі баяліся вайны і не верылі ў трываласць Пакту аб неагрэсіі, заключанага паміж СССР і Германіяй у жніўні 1939 года. Аднак 17 верасня 1939 года Масква дала адказ на шматлікія пытанні, якія з’яўляліся ў галовах савецкіх грамадзян. Да канца месяца Заходняя Беларусь была цалкам занятая Чырвонай Арміяй, і ў кастрычніку таго ж года было прынята рашэнне пра ўключэнне гэтых тэрыторый у склад БССР. Шматлікія беларусы, якія жылі ў розных кутках Савецкага Саюза, пачалі дасылаць віншавальныя

Мінск, Дом ураду, 1937 год

Маёр Афанасьев з саслужыўцамі, БАВА, Мінск, 1938 год

лісты сваякам на «вызваленых» тэрыторыях. Так, 5 кастрычніка 1939 года жыхарка Ленінграда Кацкевіч Е.П. даслала паштовую картку свайму брату на адрас: станцыя Нёман, Віленскай губерні, Лідскага павету, Беліцкай воласці, вёска Збляны. Працытуем тэкст паслання, адрасаванага на імя Яўстафія Кашталаяна:

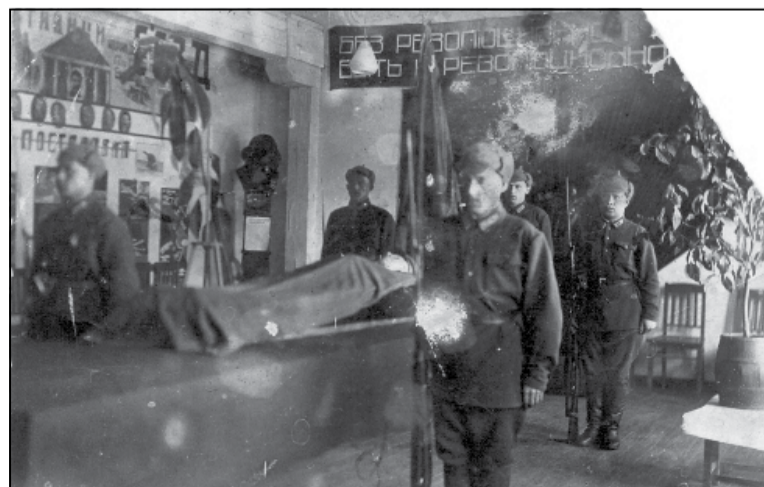
«Дарагі брат Асташык! Віншую Вас з вызваленнем ад панскай залежнасці і з надыходам вольнага, радаснага жыцця. Напішыце мне, ці дайшоў мой ліст, і пра ўсё падрабязна. Я вельмі рада, што больш не будзе мяжы, і змагу Вас запрасіць у Ленінград, а таксама сама ўбачу сваю Радзіму. Мой адрас: горад Ленінград, пр. Перамогі, дом 68, кв. 8».

Аднак не ўсе жыхары Краіны Саветаў з такім натхненнем сустрэлі навіну пра далучэнне Заходняй Беларусі. У кастрычніку 1939 года наркамат унутраных спраў БССР інфармаваў сакратара ЦК КП(б)Б Панцеляймона Панамарэнку пра контррэвалюцыйныя і антысавецкія выказванні з боку некаторых савецкіх грамадзян (дакумент захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь).

Грамадзянка Марыя Шаблоўская, якая знаходзілася пад наглядом НКУС, у адной з размоў заявіла: «Вы бачыце, як атрымалася. Рабуюць і цягнуць адтуль рэчы, матэрыялы, ды ўсё, што могуць. Напалі на Польшчу і разрабавалі яе. Як толькі з гэтым пагаджаюцца іншыя краіны?! Гэта тое ж самае, як я прыйду да вас, абрабую і выга-

ню вас. А потым буду смяцца. Паглядзім, што будзе далей... Мне адна жанчына распавядала, як бальшавікі там робяць: абшарніцкай зямлёй надзяляюць сялян, а потым яе ў іх забяруць у калгасы. Сяляне тады адумаюцца. Але будзе ўжо позна».

Жыхарка Мінска Кацярына Белавусава ў размове пазначыла: «Вось заяўляюць, што мы пайшлі вызваляць народ Заходняй Беларусі, а што адбываецца на самай справе? Чырвонаармейцы рабуюць там насельніцтва і прывозяць дадому шмат розных рэчаў. Каштоўныя рэчы з маёмасці абшарнікаў нашыя жаўнеры прысабечваюць і забіраюць». Пра «рабаванне» выказалася М.І. Запольская, якая падкрэсліла, што «праз цэлыя ночы па вуліцы (гутарка ішла пра вуліцу Гарбарную) ідуць машыны з нарабаванай у Польшчы маёмасцю».

Пахаванне маёра Афанасьева, 1939 год

Вільня — літоўцам?

Непакоіла жыхароў БССР і сітуацыя з Віленшчынай. Напрыклад, выкладчык Белдзяржуніверсітэту Міхаіл Стажынскі ў размове адзначыў: «Як так магло здарыцца, што ўрад СССР пагадзіўся аддаць Вільню і Віленскую вобласць Літве?! У нас зараз гэтыя апетыты разгарэліся, што мы хочам падпарадкаваць сабе як мага больш гарадоў, а тут на табе, аддаем Вільню!»

Віленская сітуацыя здзівіла і медсястру чыгуначнага шпіталю Мінску, грамадзянку Клімовіч, якая ў адной з размоў заявіла: «Брат майго мужа жыве ў Вільні. Ён напісаў ліст, што хутка ўбачымся, а цяпер зноў няма надзеі сустрэцца, таму, што савецкі ўрад перадаў Вільню і Віленскую вобласць Літве. Завалявалі — а зараз аддаем! Напэўна, савецкі ўрад жадаў паказаць сваю сілу, што мы моцныя, але не трэба забываць, што ў нас шмат забітых і параненых». Утой жа час грамадзянін Бакіноўскі ў прысутнасці «крыніцы» сказаў: «Савецкай уладзе хутка прыйдзе канец. Англія і Францыя адпомсцяць СССР за Польшчу».

Кардон застаецца

Калі грамадзянка Кацкевіч Е.П. пісала, што «цяпер знікне мяжа», дык яна яшчэ не ведала пра планы Крамля. А Масква не спяшалася аб’ядноўваць Беларусь. Вось што казаў пра гэта жыхар памежнага мястэчка Ра-

дашковічы Васіль Гайсюк: «Нас у БССР без паперкі з міліцыі не пускалі. У мяне ж сястра ў Мінску жыла, дык я ні пры паляках не мог да яе паехаць, ні пасля аб’яднання. Так і жылі ў адной краіне па розныя бакі ад чырвона-зялёных слупоў». А вось жыхар вёскі Загор’е Пружанскага раёна Пракоп Чабай у сакавіку 1941 года ўсё ж наведаў сталіцу БССР. Туды яго накіравала нарыхтоўчая кантора, у якой працаваў беларус. У калекцыі аўтара ёсць часовае пасведчанне спадара Пракопа, з якім ён і паехаў на Усход.

Дарэчы, у адваротны бок адказныя таварышы з БССР вельмі часта ездзілі. У адной са справаздач НКУС БССР інфармаваў кіраўніцтва рэспублікі пра злоўжыванні некаторых асоб з партапарату. Так, грамадзянін Фёдар Кокуш, які часта знаходзіўся ў камандзіроўках у Заходняй Беларусі, прывозіў у Мінск шмат прамтавараў, якія яго жонка прадавала па спекулятыўных цэнах. У сваю чаргу, супрацоўнікі базы Мінваенгандлю Юнэс, Шапіра, Фельдман, Гольдберг набылі сабе ў Наваградку паліто, гарнітуры, гадзіннікі і прывезлі ў БССР поўныя валізі мануфактуры.

Начальнік аднаго з адміністрацыйна-гаспадарчых аддзелаў таварыш Валажынец прывёз з Вільні вялікую колькасць рэчаў, у тым ліку і радыёпрыёмнік. Але лепей за ўсё быў шчыры камсамolec Уладзімір Плімак, які падаў у райком заяву на накіраванне «на Захад» і тлумачыў гэта тым, што «ён атрымае ў Заходняй Беларусі кватэру, добра апрапанецца і там увогуле ўсё танна і досыць».

На колькі вядома, вялікіх судовых працэсаў па такіх справах у БССР у 1939–1941 гадах не было. Хутчэй за ўсё, нават і санкцыі супраць гэтых асоб былі вельмі сціплымі. Урэшце, логіка іх дзеянняў упісвалася ў бальшавіцкі лозунг «рабуй нарабавана».

Страты, пра якія не ўгадвалі

Памятаеце, як у справаздачы НКУС адна з жанчын згадала пра забітых і параненых падчас далучэння Заходняй Беларусі да БССР чырвонаармейцаў. Афіцыйна Беларуска-польскі фронт у перыяд з 17 па 30 верасня 1939 года страціў 403 чалавекі забітымі, 13 чалавек зніклі без звестак і 642 чалавекі былі параненыя, кантужаныя, абпаленыя. Здаецца, не так і шмат, але ў савецкай гістарыяграфіі тыя падзеі называліся не вайной, а паходам.

У верасні 1939 года ў хаты жыхароў БССР прыходзілі пахаронкі. Адну з іх атрымала сям’я маёра Афанасьева, які загінуў у баях з польскімі войскамі. У лістападзе 1939 года яго жонка Антаніна Сяргееўна і сын Аляксандр атрымалі пасмяротную пенсію «па страце карміцеля». Як вынікае з пенсійнай кніжкі, сям’я афіцэра атрымлівала пенсію да чэрвеня 1941 года.

Пра ўсе гэтыя моманты ў Савецкім Саюзе не любілі ўгадваць.

Розыгрыш латарэі не адбыўся

Сяргей
ЧЫГРЫН

У 1990 годзе ў Оршы выйшаў першы нумар газеты «Беларускі калекцыянер».

Яго рыхтавалі і выдалі калекцыянеры Аляксей Сярожкін і Уладзімір Цярохін. Першы нумар накладам 990 асобнікаў разышоўся імгненна. Гэта было першае беларускае спецыялізаванае выданне для калекцыянераў Беларусі. Газету калекцыянеры выдавалі прак-

Грошы ад продажу латарэі планавалася ахвяраваць на выпуск газеты. Але №25 «Беларускага калекцыянера» не выйшаў, а латарэя не была разыграная

тычна за свае ўласныя сродкі. З друку выйшла ўсяго 24 нумары, быў падрыхтаваны і №25, але з-за недахопу сродкаў ён не быў надрукаваны. Цяпер, на жаль, беларускія калекцыянеры не маюць свайго ўласнага выдання: ні газеты, ні часопіса.

Нядаўна атрымаў ад першага рэдактара «Беларускага калекцыянера» Аляксей Сярожкіна з Оршы ліст. Разам з лістом ён даслаў мне квіток прыгожай грашова-рэчавай латарэі беларускіх калекцыянераў, якую выпусціла газета «Беларускі калекцыянер» у 2000 годзе. У лісце спадар Сярожкін паведаміў, што сам розыгрыш гэтай латарэі так і не адбыўся. Хаця для гэтага было ўсё належным чынам падрыхтавана.

Ідэя выпусціць такую латарэю ўзнікла ў калекцыянера і мастака з Ваўкавышчыны Міхася Верацілы. Гэта ён падрыхтаваў эскіз латарэі, а трохі падрадагавалі яго супрацоўнікі газеты. Розыгрыш латарэі павінен быў праводзіцца газетай «Беларускі калекцыянер». Розыгрываліся тады два камплекты марак «Асобны атрад БНР» з зубцамі і без зубцоў, тры камплекты паштовак — кожны па пяць асобнікаў выдаўца Міхася Казлоўскага з Маладзечна і пяць камплектаў газеты «Беларускі калекцыянер». Грашовы выйгрыш павінен быў скласці 70% ад сабранай сумы грошай.

Латарэя выйшла накладам 100 асобнікаў. А вынікі правядзення розыгрышу латарэі меркаваліся надрукаваць у №25 «Беларускага калекцыянера». Грошы ад продажу латарэі планавалася ахвяраваць на выпуск газеты. Але №25 «Беларускага калекцыянера» з друку не выйшаў, а латарэя так і не была разыграная. Для гісторыі засталіся толькі гэтыя прыгожыя латарэі ад «Беларускага калекцыянера», якія прапануючы чытачам «Новага Часу».

Кінапрэм'еры другога квартала

«Сабачае жыццё»

Добрамыслівая і мілая стужка, што дакладна прыйдзеца даспадобы ўсім сабачнікам, — «Сабачае жыццё», паказ якой стартываў 30 сакавіка. Сабакі — нашы самыя адданыя сябры. Усе яны кожны дзень выпраўляюць і сустракаюць нас ля парога ва ўпэўненасці, што пакуль ім ёсць каго аблізваць і любіць, у іх жыцці ёсць сэнс. Прыгожая гісторыя пра рэінкарнацыі сабачай душы ад рэжысёра «Хаціка: самы адданы сябра».

Сакрэтны агент

Паказы баевіка «Сакрэтны агент» распачнуцца з 20 красавіка. У адрозненне ад многіх стужак гэтага жанру, інтрыга ў фільме не раскрываецца амаль да канца. У выніку таго, што агента ЦВУ змянам завабляюць у пастку, Лондан аказваецца пад пагрозай біялагічнага нападу.

«Фарсаж 8»

Адной з самых доўгачаканых прэм'ер дакладна стане крымінальны экшэн «Фарсаж 8». Глядач не стамляецца глядзець, а кіношнікі не стамляюцца здымаць. Він Дызель, Дуэйн Джон-

сан, Джэйсан Стэйтэм, Курт Расэл... А да іх у гэтай частцы далучаецца і прыгажуня Шарліз Тэрон. Прагноз пракатчыка па зборах у Беларусі — 1 900 000 BYN! Для самай крутой каманды ў свеце няма нічога немагчымага, пакуль яны разам. Але калі на іх шляху апынецца адна з самых прыгожых жанчын на планеце і па сумяшчальніцтву каралева кіберзлачыннасці, дарогі сяброў разыдуцца...

«Спарк»

27 красавіка пачынаецца паказ яркага і дынамічнага сямейнага мультфільма «Спарк». Выдатная анімацыя, графіка, прарысоўка. Спарк — маленькая малпачка і яе сябры, Чанк і Вікс, знаходзяцца на заданні, каб вярнуць планету Бана — каралеўства, захопленая злым уладаром Чжун. Камандзе адважных таварышаў давядзецца адправіцца ў аддаленыя глыбінкі космасу.

«Мумія»

3 8 чэрвеня стартуе фэнтэзіны прыгодніцкі баявік «Мумія». Пасярод бязлітаснай пустэльні ў велічным саркафагу пахавана дачка егіпецкага фараона, але надыдзе дзень — і яна з'явіцца ў наш свет, каб вярнуць сабе тое, што належыць ёй па праву. У галоўнай ролі — Том Круз, прысутнасць якога ў фантастычных фільмах заўсёды абяцае добрыя зборы. Касавыя зборы гэтай франшызы чакаюцца ў суме 1 250 000 BYN.

«Брыдкі я 3»

Завершыцца паўгоддзе паказамі з 29 чэрвеня сямейнага поўнаметражнага кампутарнага мультфільма «Брыдкі я 3» у 2D і 3D. Працяг вясёлых гісторый пра міньёнаў, якія трапляюць у розныя камічныя сітуацыі. Новыя прыгоды Гру, што жыве разам з Люсі і трыма прыёмнымі дочкамі. Чакаецца, што гэтыя смешныя мультпрыгоды збяруць каля 1 850 000 BYN.

Падрыхтаваў Алег Грушэцкі

ПАДПІШЫСЯ!

У любым паштовым аддзяленні ўжо можна можна падпісацца на «Новы Час» на II паўгоддзе 2017 года

Падпісны індэкс: 63279

Шаноўныя чытачы!

Кожную суботу жыхары Мінска і Мінскай вобласці змогуць убачыць новы нумар «Новага Часу» у бліжэйшым да дому шапіку «Белсаюздруку».

Як абяцае кіраўніцтва РУП «Белсаюздрук», газету «Новы Час» можна будзе набыць практычна ў кожнай гандлёвай кропцы Мінска і вобласці.

Мы заклікаем нашых чытачоў спраўджваць гэту інфармацыю і паведамляць у рэдакцыю пра адсутнасць газеты ў продажы.

Рэдакцыя «Новага Часу» вельмі спадзяецца на вашу шчырую падтрымку!

Новы Час

Агульнапалітычная штотыднёвая газета
novychas.by

Выдаецца з сакавіка 2002 г.
Галоўны рэдактар **Колб Аксана Мікалаеўна**
Намеснік рэдактара **Пульша Сяргей Пятровіч**
Стыль-рэдактар **Пяроўская Святлана Віктараўна**

ЗАРЭГІСТРАВАНА Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬНІК Мінская гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф.Скарыны.
Адрас. 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэл. (+375 17) 284 85 11.

ВЫДАВЕЦ Выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Час навінаў». Пасведчанне ад 25.04.2014 г.

АДРАС РЕДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА
220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1–1234.
Тэл. +375 17268-52-81; +375 29 625-57-51.
novychas@gmail.com; novychas.by

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет», г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.
ЛП №02330/190 ад 30.04.2004. Замова №355

Падпісана да друку 14.04.2017. 8.00.
Наклад 3000 асобнікаў. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы з дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў. Пра выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе мастацкія творы. Чытацкая пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.